

Rövşən Yerfi

Penitensiar lövhələr

Bakı - 2013

Yazıcının yaradıcılığı haqqında əlavə məlumat almaq istəsəniz ***rovshenyerfi.wordpress.com*** bloquna daxil olun.

Əsərləri barədə müəllifə irad və təkliflərinizi çatdırmaq üçün isə ***r.yerfi@gmail.com*** elektron ünvanından istifadə edə bilərsiniz.

Kitaba uzun illər Penitensiar Xidmətin əməkdaşı olmuş müəllifin cəzaçəkmə müəssisəsinin həyatına dair əhvalatlarla bağlı hekayələri, “Həbsxana bənövşəsi” adlı pyesi və bir müsahibəsi toplanmışdır.

ISBN 978-9952-484-68-7

© Rövşən Yerfi. 2013

© “OL” MMC. 2013

QANUNDA OLMAYAN “DÖVLƏT”

Mən sizə cəzaçəkmə yerləri, həbsxana həyatı, oralarda baş verənlər, dünya içərisində “dünyanın”, dövlət içərisində “mini dövlətin” özünəməxsus xüsusiyyətləri barədə qısa söhbətlər etmək istəyirəm.

Məcəzi mənada adlandırdığımız bu balaca dövlət marionetka sayılan balaca padşahlıqlara da bənzəyir. Burada dövlətin ən vacib elementlərindən hesab edilən üçü: ərazisi, əhalisi və sərhədi var. Ətraf aləmdən onu ayıran güclü mühafizəsi, dövlət sərhəddindən daha sayıq qorunan şumlanmış nəzarət iz zolağı, qala divarları kimi hündür daş hasarları içəridəki hakimiyyətin əzəmətindən xəbər verir.

Bu “dövlətdə” demokratik hakimiyyətdən, ya da konstruktiv müxalifətdən danışmağa dəyməz. İdarə etmə daha çox konstitusiyalı monarxiyaya oxşayır. Əsasən iki növ qanunlardan istifadə edilir. Biri yerləşdiyi ərazinin dövləti tərəfindən qəbul edilən qanunlar, digəri isə içəridə hamı tərəfindən anlaşılan yazılmamış qanunlardır. Hakimiyyətin təkə bir – icraedici qolu var: rəis – balaca padşah; rəisin müavinləri – padşahın vəzirləri; icra apararı

tündakı şöbə rəisləri – nazirlər; dəstə rəisləri – icra nümayəndələri və nəzarətçilər – polislər. Təbii ki, “ölkənin” əhalisi məhkumlardır. Onlara xarici mühitlə canlı ünsiyyətə yalnız “sərhəddə” yerləşən görüş otaqlarında icazə verilir. Əhali üçün “ölkəyə” gəlib – getmə ancaq məhkəmə qərarı deyilən sənədlə tənzimlənir. (Bir qeyd: evləri “çöl” dövlətdə olduğundan hakimiyyət nümayəndələri əhaliyə aid edilmirlər. Günün yarından çoxunu burada keçirsələr də, gecə saatları öz aralarında növbəli qaydada bölüşdürülür.) Ərazidə fəaliyyət göstərən tbb məntəqəsi – səhiyyə; yeməkhana, dərzi , çəkməçi, telefon rabitəsi, hamam və sair - əhaliyə xidmət; klub, kitabxana – mədəniyyət; sinif otaqları – təhsil; larek (dükan) – ticarət; istehsalat zonasındakı işləmək üçün sexlər – sənaye sahələrini təmsil edir.

Və nəhayət bu “dövlətciyin” qayda-qanunu pozanları cəzalandırmaq üçün “kars” deyilən öz təcridxanası, “türməsi” də var. Cəza alanlar orada bir gündən altı ayadək saxlanıla bilərlər.

Hakimiyyətin başlıca məqsədi, vəzifəsi içəridəki sabitliyin qorunması və həyəcan, səksəkə yaradacaq hər bir hadisənin, narazılığın, qiyama yol açan təxribatın qarşısının alınması yönündə işlərin həyata keçirilməsidir. Burada dəyəri olmayan bir şey varsa, o da zamandır. Bir nömrəli vətəndaşı – “padşahından” başlamış sakinlər ara-

sında ən aşağı zümrə sayılan üzdəniraqlaradək hər kəs zamanın keçməsində maraqlıdır. Zaman keçirsə, demək cəza müddəti azalır. Əməkdaşlar üçün isə bu növbəti maaşın yaxınlaşması, iş stajının artması, pensiyaya doğru addım mənasını daşıyır. Onu necə var yola vermək lazımdır: işlə, ya da asudə vaxtla bağlı tədbirlərlə...

“Padşah” və “vəzirlər”

Şahmat oyununda şahın mat olması oyunun sonudur. Bu “səltənətdə” necə?.. “Padşah” mat ola bilərmi?

“Padşah” nəyəsə mat qala bilər, amma, “mat” ola bilməz. Çünki, o, içəridən seçilmir, arxasındakı böyük güc olan - “çöl” adlandırılan aləmdəki qanuniləşmiş QÜVVƏNİN göstərişi ilə təyin olunur. Belə ki, “çöldəki” dövlətin sərəncamları hakimiyyətini icra etmək üçün ona bütün lazımı səlahiyyətləri verir. Verilən səlahiyyətlərdən və daxili qanunlardan yerində istifadə edə bilən “padşah” daim qalib olaraq qalır.

O, hamını – “vəzirlərindən” başlamış “pöslərədək”, giriş qapısından tutmuş ən adi sahə “obyekt”lərinə qədər hər kəsi və hər yeri tam nəzarətdə saxlayaraq vəzifəsini avtoritar rejim üsulu ilə idarə edir. Onun icazəsi və ya razılığı olmasa bu ərazidəki havada quşlar da uçmağa ürək etməzlər. Az qala bütün qərarları. icazələri sonda,

o, verir. Gün ərzində işçilərindən, həm də əhəlinin sevimlilərindən aldığı fasiləsiz, davamlı informasiya axınının nəticəsində nəinki kimin nə etdiyindən, hətta kimin nə düşündüyündən də xəbərdar olur. Bununla belə, sərf etməyəndə, özünü elə aparır ki, guya heç nədən məlumatı yoxdur.

Bir qayda olaraq “padşah” tələbkar olmaqdan yorulmur. Hiss etdirmək istəyir ki, hamıdan narazıdır, heç kim işini layiqincə apara bilmir, sadəcə onun sayəsində başlarını gırləyirlər. Qəlbən acgöz olsa da, gözü tox kimi görsənməyə çalışır. Hər ayın sonunda isə xidmət sahələrindəki “toçkalar”dan “töycünü” ilk növbədə özü üçün yığdırır. Büdcədən yeyintinin, hədiyyələrin, “hörmətlərin” ən çoxu, ən yaxşısı onun olmalıdır. Kimsə bu qaydalara qarşı çıxmaq istəsə, ləngimədən “torbasını tikib”, “dövlətindən” kənarlaşdırır.

O, ürəyi yumşaq, səmimi ola bilməzdi. Mümkün deyildi. Elə olarsa, ondan çəkinib qorxmazdılar. Mütləq yuxarıda sadaladığım keyfiyyətlərə malik olmalıdı ki, hamı onu əsl “padşah” kimi qəbul edərək hörmət etsin.

“Padşah” özü seçilmədiyini kimi, “vəzirlərini” də seçə bilmir. Onlar da təyin olunurlar. Üç “vəzirdən” birincisi əmniyyət və təhlükəsizlik məsələlərinə cavabdehlik daşıyır. Belə ki, üç “nazir”: daxili işlər (rejim), təhlükəsizlik (əməliyyat), əd-

liyyə (qeydiyyat) ona tabedir. İkinci “vəzir” humanitar məsələlərlə məşğul olur. Bir nazirə – mədəniyyət və təhsil (tərbiyə işinin təşkili) və icra nümayəndələrinə (dəstə rəisləri), o, kuratorluq (qismən isə “səhiyyə nazirinə” (tibb hissəsinə) nəzarət) edir. Əhalinin yenidən tərbiyələnməsi, mədəni-kütləvi tədbirlərin təşkili və sakinlərin vaxtından əvvəl azad edilməsi məsələlərinin “düzülüb qoşulması”... və sair humanist işlər onluqdur.

Üçüncü “vəzir” təsərrüfat məsələlərinə baxır. Maaliyyə naziri (mühasibat), sənaye naziri (direktor və ya istehsalat) və bir-neçə “sexovşik” (sex rəisi) onun göstərişlərinə qulaq asır. “Dövlətin” idxal-ixrac proseslərini həyata keçirmək əsasən bu “vəzirin” öhdəsinə düşür.

“Vəzirlər” arasında ən hörmətli, (“bərkdəni”) əmniyyət və təhlükəsizlik vəziri sayılır. “Padşah” istirahət edəndə onu əvəz edir. Çox vaxt “padşahın” sevimlisi olur. Odur ki, “padşah” yığdırdığı “töycü”dən “vəzirləri” arasında ən çoxunu da ona verir. Əks halda, yəni aralarında anlaşılmazlıq olarsa, hakimiyyətdə böhran vəziyyəti yaranır. Bu iki nəfərin yola getməməsindən hamı əziyyət çəkir. Şəxsi ambisiyanın sonu onlardan birinin “dövlətdən” uzaqlaşdırılması ilə başa çatır. Baxır “çöl” dövlətdə kimin “arxası” güclü olur.

Yeri gəlmişkən, qanunda olmayan “dövlətdə” “arxa” məsələsi ən önəmli şərtidir. Güclü “arxa” burada rəğbətə, vüqarı, uğura, müvəffəqiyyətə yaşıl işıqdı. Yoxdusa, susmaq məsləhətə, sal başını aşağı işlə, xidmət etmək borcundu, vəssalam... Eynilə “çöl” dövlətində olduğu kimi...

Ümumiyyətlə “çöl” dövləti ilə bu “dövlət” arasında bir xeyli xüsusiyyətlər baxımından eyniyyət və oxşarlıqlar çox idi...

“Nazirlər”, “icra nümayəndələri” və “polislər”

Qərbdən gələn demokratiya, insan hüquqları küləkləri son illər qanunda olmayan “dövlətin padşahını” lap girinc edib. Avropa Şurası adından saysız-hesabsız hüquq təşkilatlarının gediş-gəlişi padşahlığını gözündən gətirib. Gələn gedənin əziyyətinə birtəhər dözsə də, korrupsiya söhbəti başlayandan isə tamam qanı qaralmışdı. “Belə də iş olar, - düşünürdü, - deyirlər çayı keç, amma ayağın islanmasın.” Odur ki, məcbur idi, su içəndə də üfürə-üfürə içsin.

Günlərin birində “padşahın” telefonuna zəng gəlir ki, sizi korrupsiya idarəsindən narahat edirlər. Sizdən şikayət var, filankəs azad edilərkən filan qədər rüşvət almırsınız. “Padşah” faktı etiraf etməkdən vaz keçib daş atıb başını tutur ki, yalandı, böhtandı. Telefonda cavab gəlir ki, hörmət edib faktı böyütmək istəmirik, ona görə də

etirazınızı izahat şəklində yazıb ləngimədən çatdırın, nömrəsini də verir. "Padşah" əsəbindən bilmir nə etsin, özünü müdafiə etmək üçün tələsik izahat yazıb bir işçisinə tapşırır ki, aparıb həmin "mötəbər"ə əlbəəl çatdırın. Korrupsiya idarəsinin qarşısında verilən nömrəyə zəng vurulur. Cavab alınır ki, "indi şəhərdə deyiləm, atın idarənin poçt qutusuna gəlib götürərəm". Bir-neçə gün keçir, izahatın sorağı ən yuxarılardan gəlir. Aləm qarışıq bir-birinə, məlum olur ki, o idarədə nə elə adam işləmir, nə də elə telefon nömrəsi mövcud deyilmiş... Güman edilir ki, bu sadəcə "padşahın" dostlarından birinin "reanimasiya" zarafatı imiş. Bəs faktlar "çölə" necə sızıb? Hə, bunun üçün söhbətimizin ardına – "dövlətdəki" hakimiyyət səlahiyyətliələrinin vəzifə bölgüsünə qayıdaq.

Qanunda olmayan "dövlətin" hakimiyyət piramidasında "padşah" və "vəzirlərdən" sonra "nazirlər" (şöbə rəisləri) gəlir: təhlükəsizlik (əməliyyat), daxili işlər (rejim), ədliyyə (qeydiyyat), mədəniyyət və təhsil (tərbiyə işinin təşkili), səhiyyə (tibb hissəsi), maliyyə (mühasibat) və sənaye (istehsalat).

Təbii ki, "nazirlər" arasında imic yüksəkliyi təhlükəsizliyindir. Bu sahənin əməkdaşları hamıdan ayıq-sayıq olmalıdırlar. Belə ki, "əhali" içərisindəki qurduqları agentura şəbəkəsi vasitəsilə hamıdan əvvəl ən dəqiq, ən geniş məlumatlara

onlar malik olurlar. Əldə edilən həmin məlumatlar və dindirilmələr əsasında rejim pozuntularındakı günahkarlar tapılır, zərərsizləşdirilir, baş verə biləcəklərin qarşısı alınır. Bunun üçün situasiyaya uyğun mümkün olan bütün lazımi üsullardan istifadə olunur. Belə işdə psixoloji istedadın əvəzi yoxdur. Geniş duyum qabiliyyəti olanlar nəinki qarşısındakı insanın daxilini, hətta qarşısındakı divarın əks tərəfini də fəhm ilə müəyyən-ləşdirə bilirlər.

Başqa əməkdaşlardan fərqli olaraq onlara daha bir əlavə səlahiyyət verilir: zəruri hallarda öz iş yoldaşlarını da gizli nəzarətə götürmək, müşahidədə saxlamaq. Bəlkə də ona görədir ki, “dövlət” digər əməkdaşları daha çox ürəklərində onlardan çəkinib ehtiyatlanır, üzdə bildirməsələr də, münasibətlərdə məsafə saxlamağa üstünlük verirlər.

Təhlükəsizliklə ən sıx qarşılıqlı əməkdaşlığa ehtiyacı olanlar daxili işlər (rejim) qurumunda çalışanlardır. Daxili işlər mənsuqları rejim şəraitinin stabil qalmasına birbaşa məsuliyyət daşıyırlar. Rejim dedikdə, ilk növbədə nə nəzərdə tutulur? Rejim - hüquqi aktlarla müəyyən olunmuş cəzanın icrası və çəkilməsi qaydasıdır. “Dövlət əhalisi” bütün sutkanı təsdiq edilmiş qaydalara uyğun yaşayır: səhər yuxusundan ayılmaqdan başlamış - gecə yuxusunadək. Bundan əlavə geyim, saç, yataq şə-

raiti, istifadəsi zəruri sayılan əşyalar, qadağan edilən əşyalar, görüş vaxtı icazə verilən ərzaqlar və sair qaydalara da onlar nəzarət edir. Bu qaydaların hər hansı birisinin icra edilməməsi, qaydalardan kənara çıxılması rejim pozuntusu adlanır və təxirə salınmadan müvafiq cəza ilə cəzalandırılır.

Rejimin varlığı, fəaliyyəti – elə, “dövlətin” varlığı deməkdir. Buna görə də daxili işlər əməkdaşları əksərən görülən işlərin böyük ağırlığının onların çiyinlərinə düşdüyünü iddia edib, özlərini “dövlətin” bel sütunu hesab edirlər. Bəzən də açıqdan-açığa təhlükəsizliklə nüfuz mübarizəsinin kəskinləşməsindən qorxmurlar.

Ədliyyə (qeydiyyat) qrupundakılar da həmişə olduğu kimi, fəallıqdan kənar olsalar da, əsasən qanunun tətbiqi və müdafiəsini həyata keçirirlər. Gün ərzində onlar “əhalidən” çox sənədlərlə təmasda olurlar.

Hüquq mühafizə “orqanlarından” sonra səlahiyyət bölgüsündə “dövlətin” humanitar vəzifələrini yerinə yetirən mədəniyyət və təhsil (tərbiyə işinin təşkili) “nazirliyi” gəlir. “Nazirliyin” əməkdaşları olan “icra nümayəndələri” (dəstə rəisləri) “əhali” ilə münasibətdə humanistlik sərgilədiklərindən, sakinlər hakimiyyət məmurları arasında daha çox onlara qarşı mehribanlıq edirlər. Çünki, başqa əməkdaşlardan fərqli olaraq onların kabinetləri yataqxanaların içərisində yerləşir. Məsafə ba-

xımından ən yaxını, son anda arxalandığı işçilər onlardır.

“Əhali” “padşahın” əmri ilə bir qayda olaraq yüz nəfərdən az olmamaqla, bərabər dəstələrə bölünür. Hər dəstə məqsədyönlü, birbaşa nəzarət üçün bir “icra nümayəndəsinə” həvalə edilir. “İcra nümayəndəsinin” vəzifəsi gün boyu dəstədəki sakinlərlə ünsiyyətdə olmalı, onlar arasında baş vermiş hadisələrdən, dava -dalaşdan, mübahisələrdən, narazılıqlardan, məişət çatışmamazlıqlarından, qisası hər şeydən xəbərdar olmalı, çətinlikləri həll edib yoluna qoymalıdır. Sakinlərin hər biri ilə, onları yaxından tanımaqdan ötrü ayrılıqda qəbul edib tərbiyəvi mövzuda söhbətlər aparmaq, asudə vaxtın səmərəli keçməsi üçün əyləncəli idman yarışları, mədəni-kütləvi tədbirlər təşkil etmək “icra nümayəndəsinin” gündəlik qayğılarındanır. Sadalanan işlərin həyata keçirilməsində məqsəd – cinayətkarın cinayət aləminə deyil, islah yoluna qədəm qoyması üçündür. Elə “icra nümayəndəsinin” ən böyük səlahiyyəti də bu məsələdən yararlanır. Cəzanı yüngülləşdirmə və vaxtından əvvəl azdığa buraxılma vaxtı sakinin islah olunub, ya olunmamasına məhz onun yazdığı xasiyyətnamə haqq verir.

Qalan üç “nazirlik – səhiyyə (tibb hissəsi, maliyyə (mühasibat), sənaye (istehsalat) “padşahın” hakimiyyətinin bərqərar olmasında yardımçı rol

oynayırlar. Belə ki, son dövrlər istehsalatın adı var, özü yoxdur. Mühasibat yalnız ayrılan büdcə vəsaitini “əritməklə” məşğuldur. Tibb hissəsindəki həkimlər isə tibbdən kimsənin başı çıxmadığı üçün özlərini tam olmasalar da, yarımüstəqil hesab edirlər. İstənilən an hər hansı sakini xəstə kimi qeydə almağa görə “padşahla” məsləhətləşməyə ehtiyac görmürlər...

“Polislər “ (nəzarətçilər) hakimiyyətin ən aşağı pilləsində dururlar. Onların vəzifəsi asayışı qorumaq, təyin olunmuş postlarda əhaliyə nəzarət etmək və yuxarı rəislərin göstərişlərini yerinə yetirməkdir. Gün ərzində onlara dinclik yoxdur, daim ayaqüstə, daim hərəkətdədirlər. “Padşah” lazım gələndə onları fəhlə kimi də işlədir. Özləri demişkən: “necə deyərlər, adam yerinə də işləyirlər,..pardon, “qanun keşikçisi” yerinə də...

İndi oğul istəyər tapsın ki, bu qədər səlahiyyətinin içərisindən “faktlar” çölə necə və kim tərəfindən sızır..?

“Obşaklar”

Hakimiyyət nümayəndələri ilə tanışlıqdan sonra, nəhayət sıra növbəsi gəlir “əhaliyə”. Qanunda olmayan “dövlətin əhalisi” cinsi azlıqları nəzərə almasaq, bir qayda olaraq tək bir cinsdən ibarət olurlar. Belə ərazi - yaşayış sahələrində əhalinin sayı əksərən min nəfərdən çox olmur. Yaş etibarı ilə on

səkkiz yaşdan başlayaraq ahıl yaşlaradək hər yaşdan sakin tapa bilərsiz burada. Eləcə də ağıl, xasiyyət baxımından da, insan psixologiyasının təsnifatı üzrə istənilən növü ilə rastlaşmaq mümkündür.

Onları toplayanda əsasən törətdikləri əməllərə uyğun və oxşar olanları bir yerə yığırlar. Birgə yaşayış zamanı xaosun, uyğunsuzluğun yaranmaması üçün. Çünki, eyni “bəlaya” mübtəla olan, bərabər kateqoriyalı adamlar bir-birləri ilə daha rahat yola gedirlər. Analiz edilərkən belə nəticəyə gəlmək olar ki, onların doxsan səkkiz faizi günahlı, təqribən iki faizi “sifarişli”, haqsız həbs edilənlərdir.

Təhsil cəhətdən “əhalinin” ədatən on faizi ali təhsilli, on faizi də tamam savadsız olur. Qalan səksən faizi isə yazıb oxumağı bacarsalar da dünyaya baxışları ilə savadsız səviyyəsindədirlər. Bununla belə aralarında əl işi ilə yaradılan sənətkarlığa güclü meyil, bacarıq duyulur.

Yaş hesabından yeniyetmə, cavan, qocalara bölünən əhali yaşayış nöqtəyi nəzərindən də üç təbəqəyə ayrılır: sayı çox olan kasıblar, az miqdarda ortabablar və hamı tərəfindən tanınan, sayılacaq qədər imkanlılar – oğru dünyasının dili ilə desək “burjuylar”.

Bu yerdə daha çox əvvəllər mövcud olan, son illər qarşısı alınan, indi demək olar ki, tamamilə aradan götürülən, cinayətkar aləmə aid olan “ob-

şak" adlı qurumun strukturu və xüsusiyyətləri barədə danışmaq istəyirəm. Məhkumların mənafeyinin müdafiəsi ideyası ilə yaradılan bu qurum əslində müəssisə rəisinin və əməliyyat şöbəsinin gizli iştirakı ilə idarə etməni asanlaşdırmaq üçün təşkil olunurdu. Cinayətkar aləmdə nüfuz qazanmış avtoritetlərin və rəisin gizli razılığı ilə onlardan biri obşak seçilirdi. Obşak məhkumların böyüyü sayılırdı. Onun göstərişləri, az qala rəisin əmrlərinə bərabər olurdu. Bir növ, o, rəisin şatsız məhkum müavininə çevrilirdi. Əlbəttə, klassik oğrular belə oyunlara girmirdilər və onlara olan münasibətlər başqa müstəvidə qurulurdu. Obşak başına "bratva" adlandırılan dostlarını yığırdı ki, onların da obşakın nəzarətini müəssisə ərazisində əhatə etmək üçün hərənin öz işi olurdu. Kimi "proqon"a (vergi), kimisi "qrev" (ianə) məsələlərinə baxırdı. Proqon – can vergisi funksiyasını daşıyırdı. Hər bir məhkum görüşdən çıxdıqda üzvülük haqqına bənzər müəyyən olunmuş miqdarda "katyol" deyilən fonda pul ödəməli idi. Yığılan pulun təyinatı üç yerə ayrılırdı: bir hissəsi rəisə, bir hissəsi obşak və ətrafının dolanışıqına, sonuncu bir hissəsi də karsda, sançastda olan, evdən uzunmüddət yanına gəlinməyən "bedalaqa" sayılan kasıblar üçün siqaret və çay-qənd alınmasına xərclənirdi. "Bratva"lardan sonra obşakın "icra aparatına" dəstələrdə nə-

zarət vəzifəsini yerinə yetirən “korporatör”lər daxil idi.

Obşak ayrıca otaqda, ona qulluq edən bir yavəri ilə qalırdı. Onun otağı həm də kabinetə oxşayırdı. Televizoru, videosu, soyuducusu, bahalı sərinqşləri, qızdırıcıları – bu sayaq elektrik avadanlıqlarından korluq çəkməzdi. O, heç vaxt səhər-axşam yoxlamalarında iştirak etməzdi. Zona içərisində qəzintiyə də rəis sayağı tək çıxmazdı, mütləq ətrafında “aparətindən” bir-neçə nəfər olmalı idi. Rəisin dostlaşdığı qanuni oğrulara və sevimli “burjuylar” üçün də buna bənzər şərait yaradılırdı. Belə ünvanlarda rəisin birbaşa şəxsi göstərişi olmadan heç vaxt “şmon” (axtarış) aparılmırdı.

Bəzən obşaklar rəislərin pula olan hədsiz nəfslərindən istifadə edib ağlagəlməz, qanuna zidd hərəkətlər etməkdən də çəkinmirdilər. Nəinki uyuşdurucu maddələr, hətta alkoqollu içkilərdən istifadə olunmasına, əxlaqca düşük “xanımlarla” qanunsuz uzunmüddətli (bir gündən üç günə-dək) görüşlərin alınmasına cəhdlər olunurdu. Belə faktların yaxın keçmiş illərdə mətbuata sızması hallarını yəqin ki, xatırlayarsınız. Uyuşdurucu məsələsinə gələrkən öz müşahidələrimə əsasən deyə bilərəm ki, nəzarət nə qədər güclü olsa da yüzlərlə narkotika aludəçisinin onu əldə etməyə həftələrlə, aylarla yol tapa bilməməsi mümkündür.

süzdür. Hökmən istisna hesab edilən bir vasitə, imkan, şəxs tapılır. Rəislər də çalışırlar ki, o istisnalar da onların icazəsi olmadan, “haqqını” almadan ötməsin.

Diqqətlə nəzər etdikdə obşak qurumu bir qədər sovet quruluşuna bənzəyirdi. Sözdə bərabərlik, məzlumlara dayaq olmaq iddia edilsə də, ən çox faydanı heç vaxt məhkum yeməxanasına gəlməyən, proqon hesabına normal yeyib-içən obşak və onun ətrafı görürdü. Məhkumlar içərisində bu həqiqəti dərk edənlər tüfeyli dustaq yoldaşlarını ürəklərində xoşlamasalar da, qorxularından düşündüklərini dillərinə gətirə bilmirdilər. Çünki, obşakın cəza qərarları çox zaman amansız, alçalıcı olurdu.

Obşak və onun ətrafının qəribə qayda qanunlarından biri də “paqonun” qəbuluna tək gedilməməsi idi. Hətta obşak belə rəisin qəbuluna çağırılanda da görüntü üçün yavərlərindən birini kabinetə qədər aparıb özü içəridə tək söhbət edirdi.

Beləliklə rəis obşak vasitəsilə məhkumları idarə edir və həm də rahatca “haqqını” alırdı. Amma, çox vaxt rəislər qurduqları oyunun bəlasına düşürdülər. Ona görə ki, bir müddət sonra, obşak və ətrafındakılar topladıqları pullardan elə harınlaşırdılar ki, rəisi saymamağa başlayırdılar. Narazılığın dalısıya da onu “bunt”la, qiyamla

hədələyirdilər. Başlanan soyuq müharibənin sonu, şübhəsiz, “voyska”nın, yəni əsgərlərin nizam-intizam yaratmaq məqsədi ilə müəssisəyə gətirilməsi, həddini aşanların “kars”lara salınması və rəisin işdən azad olunması – “padşahın” istefası ilə başa çatırdı.

Son dövrlərdə rüşvətin cəmiyyətdə aparıcı rol oynaması, qol-budaq ataraq çiçəklənməsi öz təsirini cinayət aləminə də göstərdi. Əsl qanuni oğrular arasında dolayısıyla, pul gücünə oğru adı alanlar da peyda olmağa başladı. Xüsusilə məhkumlar içərisində cinayət aləmindəki kastaların qaydaları üzrə cəzalanmalılara puluna görə göz yumulması, “sındırılmışdan” rüşvət alınıb təmizə çıxarılması hallarının artması obşak qurumunun nüfuzdan düşməsinə səbəb oldu. Misal olaraq bir nümunə danışım: on-on iki il əvvəl islah əmək müəssisələrinin birində tanınmış bir inqilabçının narkoman nəvəsi (hələ o zaman babasının adı bəzi yerlərdə qalmışdı) aludə olduğu “xəstəliyi” üzündən cəza çəkirdi. Məhkumlar arasında onun cinsi azlıq kimi passiv olması qənaəti yaranmışdı. Ancaq, obşak müəyyən məbləğ qarşılığında ehtimalları rədd edib, onu təntənə şəkildə “təmiz oğlan” elan etmişdi. Bu sayaq obşaklar azadlığa çıxandan sonra çox vaxt təxirə salınmadan klassik oğrular tərəfindən ağır cəzalara məruz qalırdılar.

Digər bir tərəfdən qanunların yenilənməsi ilə başlanan tədbirlər sayəsində ölkədə cəza siyasətinin yumşaldılması, aparılan geniş islahatlar, yaşayış şəraitinin əvvəlki dövrlərlə müqayisədə xeyli yaxşılaşdırılması məhkumların özlərini də obşak strukturunun mənasız olduğu anlamına gətirib çıxartdı.

Və “padşahlara” da tapşırıldı ki, zəhmət çəkib özləri işləsinlər, başqasının əli ilə “iş” görüb başlarına bəla yaratmasınlar.

“Burjuylar”

Fərqi yoxdur, istəyir azadlıq, istəyir qanunda olmayan “dövlət” olsun - hər ikisində insan və insanın pula olan tükənməyən, sonsuz nəfsi var. Çöldə ləyaqətini qoruyan adam həbsdə də öz qururunu saxlaya bilər. Müxtəlif vasitələr hesabına eyiblərini gizlədənlər isə, içəridəki kəskin nəzarət altında manevr darlığından, imkanların məhdudluğundan qısa zamanda malik olduqları sima və səviyyələri ilə çox keçmədən aşkarlanır, qüsurlarını ört-basdır edə bilmirlər. Burada iblislər mələk donu geyinməyi bacarmırlar. Azadlıqla türmənin ən böyük fərqi də burasındadır: kimsənsə, nəşənsə, osan... Daha çöldəki kimi maskalana bilməzsən, mütləq daxilin üzə çıxacaq. Ləkəlisənsə, o ləkə daim səni qarabaqara izləyəcək. Ləkəsizsənsə, ləkəlilər arasında gərək

həmişə mənliyini saxlayasan, itirməyəsən. Onu itirməmək üçün isə yüksək mənəvi keyfiyyətlərinlə yanaşı pulun da öz müstəsna rolu olur. Doğrudur, pul hər şey demək deyil. Amma pulun hər yerdə, o cümlədən cinayət aləmində də mövcudluğu insan üçün rəğbətə, ehtiramda. Hələ bir əsr bundan əvvəl dahi şairimiz Mirzə Ələkbər Sabir demişkən:

*Adəmi adəm eyləyən paradır,
Parasız adamın üzü qaradır...*

Rəğbət haradan başlayır? Əlbəttə, gətirilən “peredaçaların” (bağlama, sovqat) sayından. “Peredaça”nın miqdarı şəxsın çöldəki qiymətinin əsas göstəricisi hesab edilir. Əgər adama illərlə “peredaçə” gəlmirsə və ya bayramdan bayrama gəlsə, demək, o adam çöldə ya çox kasıbdır, ya da onu yaxınları, qohum - əqrəbası adam siyahısından siliblər. Belələrinə “bedalaqa” deyirlər. Hər ay “peredaçə” alanlar - ortabablar sayılır. Onlara hamı hörmət edir: “paqon” da, məhkum da. Çünki, onlar ümidli adamlardı, ümitsiz deyillər.

Hər həftə “peredaçə” alan adamsa artıq “burjuj” sayılır. “Burjuylar” isə adətən keçmiş vəzifəli, biznesmenlər, sahibkarlar və ya onların övladları, yaxın qohumları olur. “Burjuylar” mülk olduqları pula arxalanıb özləri ilə başqaları

arasında fərqli distansiya yaratmağa çalışırlar. Onlar əsasən rəis və onun müavinləri ilə yaxın, mehriban münasibət qururlar, qalan əməkdaşlara bir o qədər önəm vermirlər. Cinayət aləmindən də tək-cə obşaka diqqət yetirirlər. Neytral olmağa, kimsəyə qarışmamağa, hamıdan təcrid olunmuş şəraitdə yaşamağa daha çox üstünlük verirlər. Hamıdan kənar olmaq arzusu özünü yüksəktutma, xudbinlik hissindən savayı, sərfəli olmayan hər kəsə pulundan istifadə etməyə imkan verməmək qayğısından irəli gəlir. Aylıq rəisə ödədikləri “haqqın” qarşılığında onlara obşakın şəraitinə bənzər rahatlıq yaradılır. Ayrıca otaq, ya da barakın baş küncü onlara verilir. Elektrik məişət cihazlarından gen-bol istifadə etməyə icazə verilir. Kasıb məhkumların içərisindən gündəlik normal qidalanmaq xatirinə “burjuyun” yemək - içməyini, yaşadığı yerin səliqə - sahmanını, təmizliyini görməyə bir ya iki nəfər könüllülər tapılır.

“Burjuylar” da səhər və axşam ad yoxlamalarında istisna hallarda iştirak edirlər. Eyni zamanda onların yatağına, əşyalarına, ərzaq ehtiyatına nəzarət məqsədli baxışlar yalnız rəisin göstərişi ilə icra oluna bilər. Qaydalardan artıq görüşə çıxmaq da onlar üçün problem deyil. Hər həftə “pəradaça” aldıkları səbəbindən qidalanma sarıdan heç bir narahatlığı olmayan “burjuylar” boş vaxtlarını yeyib yatmaqdan başqa gündəlik qəzetlə-

ri, rus dilində dedektiv kitabları oxumaqla, televizora baxmaqla, radioya qulaq asmaqla keçirirlər. Xüsusilə, qadın müğənnilərin mahnılarını dinləyəndə dərin xəyallara dalırlar. İstər – istəməz hərə azadlıqda sponsorluq etdiyi “ciyərpəra” xanım müğənnisini xatırlamalı olur.

İkisinin xatirəsi yadımdadır. Bir keçmiş şirkət sədri öz müğənni xanımını düşünəndə çox vaxt dözə bilməyib kövrəlirdi. Böyük təəssüf hissi ilə danışırdı: “Məllim (o, mənə “məllim” deməyi xoşlayırdı), bilirsiz biz necə bir birimizi sevirdik. Onun üçün nələt etmədim. Konsert turları təşkil edirdim, klip çəkirdirdim, albom yazdırırdım. Artist olanda nə olar, çox mərd xanım idi. Günah məndə oldu, acgözlüyümdən qalmadım. Bir müddətdən sonra gizlicə bir başqası ilə də tanış oldum. Güman elədim ki, xəbər tutsa da xərclədiyim pulların xatirinə özünü qoyar görməməzliyə. Gəl ki, elə olmadı. Bilən kimi kabinetimə gəlib, mənə bir dənə yağlı sillə çəkdi. Dedi, sən kişi deyilsən. Qapını çırpıb o gedən getdi, heyif ondan... Eh, kim bilir, bəlkə də, onun qarğışına düşdüm, az keçmədi tutuldum.”

Bir keçmiş nazirin qardaşı oğlu isə əksinə, xanım “müğənniciyinin” səsini eşidəndə acığından radionun dalğasını dəyişirdi. Həbs olunmasında o xanımın da rolunun olduğunu güman etdiyinə görə, həm də təzəliklə başqası ilə adı çəkildiyi

üçün onunla bağlı xatirələrini birdəfəlik unutmamaq istəyirdi. Digər “burjuv” dostları bir vaxtlar şou ulduzuyla olan macərası ilə bağlı zarafatla söz atanda acizənə etiraz edirdi: “Siz canınız, mən o “gözəlçəni” çoxdan xəyalımdan çıxarmışam, gəlin başqa mövzudan danışaq...”

Türmədə onlar sanki, yeni bir həyat “universitetində” dünyaya baxışlarını zənginləşdirirlər. Düşünüb-daşınmağa uzun müddət vaxtları yaranır. Bu vaxt ərzində həbsdən əvvəlki yaşadıqlarını özləri üçün “xəlbirdən” keçirib pisi, yaxşını ayırdlayırlar. Azadlıqda yüzlərlə dostları olduqları halda, belə gündə onlarla ailələrindən əlavə çox az adamlar maraqlanır, yada salırlar. Ona görə ki, bağda ərik qurtaranda salaməleyküm də qurtarmışdı...

“Burjuvlar türmə padşahlarının çörək ağaclarıdır” desək yanlışdır. İl boyu onların pulu ilə müəssisədə abadlıq tədbirləri adı altında görülən təmir və kiçik tikinti işlərini sonradan sənədləşdirib büdcədən yemək rəislərin sevimli şəkərləridir. “Burjuvsuz” cəza yerləri rəngli olmayan, ağ-qara fotosəkillərə bənzəyirlər.

Onlar türmədə çox qalmağı sevmirlər. Cəzalarının yarısını çəkəndən sonra, ya əfvlə cəzadan tamamilə azad olmağa, yaxud da məhkəmə yolu ilə “düz-qoş” etdirib şərti azadlığa çıxmağa can atırlar. Türmə onlarlıq deyil...

“Burjujy”lardan üzdəniraqlaradək

“Burjujy”lardan sonra qanunda olmayan “döv-
lätin əhalisi” içərisində ikinci, həm də orta təbəqə -
ortabablardır. Ortabablar barəsində ətraflı bəhs et-
məməzdən əvvəl bir əhvalat danışmaq istəyirəm.
Bir gün yaşlı, köhnə məhkumlardan birisi cəza çək-
diyi müəssisə rəisinin qəbuluna şikayətə gəlir:

-Ay rəis, xahiş edirəm işçilərinə deyəsən inə-
yimi özümə qaytarsınlar.

Rəis təəccüblənir:

-Sən nə danışırısan? İnek nədi? “Türmədə”
inek olar? Kişi, neçə ildi yatırısan?

-Səkkiz il...

-Hə, deyəsən çəkdiyən “srok” yavaş-yavaş ağ-
lını başından çıxarır...

-Rəis, elə deyil. Bilirsiz ki, mən ömrümdə nə
içən olmamışam, nə də çəkən, heç kimin işin də
qarışan deyiləm. Başımı qatmaq üçün kalona gə-
ləndə çöldən gizlin, əl boyda radio gətirtmişdim.
O vaxt alanda qiyməti qırx manata olub. Gətir-
tməyimin üstündən üç gün keçmədi rejimniklər
gəlib qulaq asan yerdə tutdular ki, radioya icazə
yoxdur. İyirmi manat verib geri aldım. Nə başını
ağrıdım, bu qaydada radionu ildə azı on dəfə
alıblar əlimdən, mən də pul verib qaytarmışam.
Səkkiz ildə verdiyim pulları bu gün maraq xati-
rinə üst-üstə gəlib hesablamışam. Azadlıqdan gə-
lənlərdən də soruşub öyrənmişəm çöldə o qədər

pula bir inək düşür. İndi yenə təzəliklə alıblar əlimdən. Xahiş edirəm deyin, daha bəsdə "sağdırlar", inəyimi özümə qaytarsınlar...

Ortabablardan hamıdan artıq "faydalanmaq" həvəsinə düşənlər rejim qaydalarına nəzarət edən əməkdaşlar olur. Rejim qaydalarından kənara çıxan hər bir hərəkət onlara "yükləmək" fürsəti verir. Hər ay və ya ay yarımından bir məhkum heyətinə tətbiq edilən saç qırımı da bu baxımdan mühüm rejim tədbirlərindən biridir. Saçının bir az çox olmasını istəyirsənsə mütləq rejim əməkdaşını "görməlisən". Bu işə baxanları digər əməkdaş yoldaşları öz aralarında "kəkil ölçən" çağırırlar.

Rəisin "obyekləri" hesab edilən "əhaliyə" xidmət yerlərində – dərzi, çəkməçi, hamamçı, bərbər, kitabxanaçı, kluba baxan və sair belə işlərdə "burjuya" təsadüfi hallarda rast gəlmək olar. Ən çox orta təbəqənin məhkumlarıdır bu cür "toçkalarda" işləyənlər. O yerlərə təyin olunmaq elə də asan deyil. Qabiliyyətdən öncə, ilkin "ödəniş" edilməlidir, sonra da hər ayın sonunda "haqq" çatmalıdır.

Qalan başqa "toçkalar" – qazançı (koçeqar), elektrik, santexnik, rəssam – bu kimi işlər aşağı təbəqənin, kasıblarıdır. Kasıbların içərisindən bəzən imkansızlıqdan, bəzən də işsizlikdən başının qarışması üçün hörməti olan zabitlərə "dne-

valnilik" edirlər. "Dnevalni" işinin mənası nədir?

Müəssisə rəisindən başlamış bütün əməkdaşların gün ərzində çayını qaynatmaq, yeməyini hazırlamaq işlərinə "dnevalnilər" baxırlar. "Dnevalni" işləmək könüllü olur, kimsəyə məcbur edilmir. Cinayət aləmində belələrini bir qədər kobud səslənən – "şusturyak" adlandırırlar. Onların əməliyyat şöbəsinin agentura şəbəkəsinə gizli cəlb olunmasından ehtiyatlanan, sərbəst işləmək istəyən bəzi əməkdaşlar "dnevalni" siz keçinirlər.

Qanunda olmayan "dövlətin" – bütün müəssisənin təmizlik işləri kasıbların ən aşağı, üzdəniraqlar deyilən bədbəxt zümrəsinin boynundadır. Üzdəniraqlar kimlərdir?

Üzdəniraqlar - əsasən cinayət aləmində "sxodka" adlandırılan məşvərətin "fətvası" ilə "sındırılmış" məhkumlardır. Onların içərisində törətdikləri cinayətin ağırlığına uyğun haqlı əvəz olaraq alçaldıcı cəza çəkənlər (xüsusilə, azyaşlıların zorlanması ilə bağlı cinayətlər üzündən) də var, ağılsızlıqdan özləri demişkən "zibilə düşənlər" də var. Oğru dünyasının qanunlarına görə onlarla əl ilə görüşmək, oturduqları yerdə əyləşmək, bir yerdə çörək yemək, yoldaşlıq, dostluq etmək olmaz. Kimsə bilərəkdən və ya bilməyərəkdən bu qadağalardan birinə əməl etməzsə, o da onların sırasında - üzdəniraq sayılmış olar. Bundan əlavə, cinsi azlıq kimi fərqlənən və pas-

sivliyi açıqlanan məhkumlar da üzdəniraqlara aid edirlər. Müəyyən müəssisələrdə “petuxlar” çağırılsalar da, bu heç də onların hamısının cinsəl baxımdan passiv olması demək deyil. Bir çox yerlərdə isə onları daha mədəni, daha münasib adla – “sanitarlar” adlandırırlar.

Onlar istər “paqon”, istər məhkum – hamı tərəfindən incidilir və hədd qoyulmadan təhqir olunur. Gün boyu ən ağır (ərzaqdan qeyri bütün materialları daşımaq, yükləmək, boşaltmaq) və çirkli, natəmiz (süpürmək, silmək, yumaq, kanalizasiya, ayaqyolu təmizləmək) işlər üzdəniraqlara gördürülür. Belə təsəvvür yaranır ki, onlar olmasa müəssisə anisanitariya və tullantı içində batır.

Üzdəniraqlıq bu insanları müəssisənin hər tərəfində ağır yük kimi əzir. Səhər və axşam yoxlamalarında onlar sonuncu cərgələrdə dururlar, yataqxanalarda ancaq qapının yaxınlığındakı yatacaqlarda yata bilirlər. Ümumi yeməxanaya buraxılmadıqları üçün yeməklərini müəyyən edilmiş yerlərdə yeyirlər. Hər yerdə olduğu kimi hamamda, karsda da onların yerləri fərqləndirilir.

Məsələnin pis tərəfi odur ki, əgər məhkum üzdəniraq elan olunubsa, həmin qərarın geri götürülməsi mümkün iş deyil. Az qala tam hüquqsuz bir vəziyyətə düşdükləri üçün heç yerə şikayət edə bilməyən, bu utanc ada görə hamının

nəzərindən düşmələrinə dözməyənlər çox vaxt yaşamaq istəməyib intihara cəhd edirlər.

Gördükləri işin qarşılığında papiros və yemək “qrev”inə möhtac olan belələrinə “peredaçə” demək olar ki, gəlmir. Çünki, üzdənirəq olduqlarını biləndən sonra, əksərən yaxınları, hətta ailələri də, olan hər bir ünsiyyəti dayandırır və onlardan həmişəlik imtina edirlər.

Bəzi üzdəniraqların bədbəxtliyini yaradan başlıca şəbəblərindən biri də hədsiz kasıb olmalarıdır. Cinayət aləminin ən böyük ədalətsizliyi pula, vara qarşı duruş gətirə bilməməsindədir. Nə vaxtsa, kimsə görübmü ki, burjuy üzdənirağa çevrilsin, çarpayısı barakın girəcəyinə qoyulsun? Məgər oğru qanunlarının sərt üzü yalnız kasıblar üçündür..?

Qanunda olmayan “dövlət” - “türmə” dünyası nə qədər “əsrarəngiz” sirlərlə və mənalarla dolu olsa da, heç vaxt azadlığı əvəz edə bilməz: onlar gecə-gündüz, qaranlıq-ışığı kimi bir-birinin əksi və davamıdırlar. Biri qurtaranda, digəri başlayır. Nahaq deyilməyib ki, gecənin xeyrindən gündüzün şəri yaxşıdır. Ona görə də sözümlərin sonunda hamıya gecəsi, qaranlığı (“türməsi”) olmayan, qütb gündüzləri sayaq azadlığı bitib tükənməyən, daim yolları açıq, səması işıqlı ömür arzulaıram.

08.2012

RUZİ

Cərimə təcridxanasına axşam nəzarətini yerinə yetirib otağına təzəcə addımlamışdı qapısı döyüldü:

-Vilayət məllim, olar sizdən bir söz soruşum?

Müxalifətçi deyilən Elşən idi gələn. Dələduzluq maddəsi ilə ittiham edilməsinə baxmayaraq günahının müxalifətdə olması ilə izah edən bu məhkum ona təsadüfi hallarda müraciət edərdi. "Bəlkə, nəşə bir hadisə olub," – Vilayət narahatlıqla düşündü:

-Gəl içəri, istəyirsən ikisini soruş. Nə olub, nə baş verib?

-Heç nə baş verməyib. Eşitdim əvf veriblər, yüzədək adam əfv olunub. Doğrudur?

-Bilmirəm, xəbərim yoxdur. Bayrama nə qalib ki. Ola da bilər. Dünən "spesçast" deyirdi əvf bugün – sabah olmalıdır. Kimdən eşitdin?

-"Zampalit" in "dnevalni" sindən..

-Bəs klubdakı televizorda axşam xəbərlərinə baxmadınız?

-Necə baxaq? Bir dəstə serial başdanxarabının əlindən xəbərlərə baxmaq olur ki?.. Dəstə rəisinin

dən soruşdum, o, da təsdiqlədi.

-Ramildən? Hə, o da bizimlə növbədədir...

-Amma, qanımı qaraltdı.

-Niyə?

-Növbətçi otağından evinə zəng edib maraqlanıb ki, siyahıda tanınmışlardan kim var? Deyir bu əvfdə müxalifətdən heç kim yoxdur.

-Ramilin evində siyahını hardan əldə ediblər?

-İnternetdən. Oğlu oxuyub deyib.

-Ə, sən nə vaxdan müxalifət oldun? Tutulandan sonra?

Məhkum onun istehzasına əhəmiyyət vermədi:

-Vilayət məllim, zəhmət olmasa, siz öyrənib bir də, dəqiqləşdirəydiniz görüm mənim adım var, yoxsa yox?

-Elşən, indi saat ona az qalıb. Bir azdan "ad-boy" olacaq. Sən get yat. Siyahını bizə, yəqin sabah erkən verərlər. Bu vaxtı onu hardan bilə bilərəm?

-Siz də zəng edin evə, ya bir dost-tanışa internetə baxıb desinlər. Vilayət məllim, xahiş edirəm, əgər mənim adım siyahıda çıxsə sizin şirinliyiniz xüsusi olacaq. And olsun Allaha, yalan demirəm...

-Yaxşı, görüm öyrənə bilsəm ki, sən əfv olunmuşsan, gəlib yatağından durğuzub şirinliyimi istəyəcəyəm. Hələ ki, get yat, heçkimə heç nə demə...

Məhkum otağından çıxandan sonra, onun dediklərini bir daha düşündü. Əfv siyahısı səhər hamıya elan olunanədək qabaqcadan bir-neçə nəfərin adını bilməsinin nəyi pis idi? Səhərədək hamıdan tez şirinliyini alardı. Əfv elə bir xoş hadisə idi ki, bu zaman məhkumu sıxmağa ehtiyac qalmırdı. Bəlkə də, bu bir ruzi payı idi. Bəxti ona yetirmişdi ki, əfv imzalanan axşam məsul növbətçilər sırasında olsun, fürsəti qaçırmayın. Çox yox, heç olmasa evinə getməyə benzin pulunu çıxarsaydı, o da bəs edərdi. Gün ərzində bütün zonun hər tərəfini gəzsə də heç bir nanəcib ona yaxınlaşsın allahın bir qutu siqaretini də hörmət etməmişdi. Görüş gələndə də azalmışdı. Gələnlərin də əksəri ağlaşırdı. Nə qınasın camaatı? Biri özü, neçə illərin zabiti dolana bilirmi? Kimə desəydi, inanmazdı, gülərdi ki, bu qədər maaş alır, "türmədə" işləyir, çiyində bir ovuc ulduz daşıyır, yenə ağlayır. (Elə bilirdilər "türmə" də hamı pul qırır. Görüş üçün qapıda alınan pullar rəisə çatırdı, onlara yox. Bəziləri kimi qısma-boğma ilə pul qazanmağı qəti sevmirdi. Sınamışdı, onun üçün belə qazancın bərəkəti olmurdu.) Həmin o maaş ki Baş idarədən bəri öz rəisinədək həmişə iddia edilirdi ki, guya "kifayət qədər yüksəkdir". Kimə necə başa salsın ki, uzun illərdir ev ala bilmədiyindən maaşının üçdə birini kirayəyə verir, hər üçü tələbə olan bir oğul, iki qız saxlayır. Bunlar-

la yanaşı qiymətlərin daim artan vəziyyətində ailənin xərclərini ödəmək, xeyirə-şərə getmək var... Pulu çatmadığından çox vaxt toylara "işdən buraxmırlar" bəhanəsi ilə getmirdi. Şükür ki, vaxtında bir köhnə "Jiquli" almışdı. Bazar günlərində "taksavat"lıqla məşğul olurdu...

Ruzini qaçıрмаq olmazdı. Əfv olubsa necə var siyahını tapmaq lazım idi. İndi siyahıya dair ən dəqiq xəbər "spesçast" da – qeydiyyatçıda olardı, ondan da söz soruşmağına dəyməzdi. Yaxşısı Ramil kimi evə zəng vurub internetdən öyrənməkdir. Ancaq, nəse düşünüb fikrini dəyişdi, istəmədi niyyətini uşaqlar duysun. Köhnə dostlarından birinə zəng vurub hal-əhvallaşdı:

-Qardaşım, bilirsən sənə niyə əziyyət verirəm, deyirlər əfv çıxıb. Zəhmət olmasa, kompyuterini açıb internetdə siyahını oxuyardın, görüm bizimkilərdən kim var? Qadanı alaram sənin... Deyəsən, internetdən sən də mənim qədər bilirsən. Əfv yerini aç, görəcəksən, tapdın? Neçə nəfərdi? Səksən? Hə, de görüm... Yox, belə olmayacaq, sən oxuyub gedirsən, yadımda qalmır. Sən bir-bir oxu, mən tanış gələnlərini yazım. Yaxşımı?

Bu vaxt nəzarətçilərdən biri otağa daxil oldu:

-Cənab kapitan, növbətçi köməkçi deyir "keespe"yə getmək növbəsi çatıb...

-Əhməd, səni mənə Allah yetirdi, gəl kömək eylə. "Keespe" qaçmır ki, yarım saat gec gedə-

rəm. Sən trubkanı al, eşitdiyin adları de, mən yazacağam, belə tez olar...

-Vilayət məllim, nədi bu?

-Deyəcəyəm sənə, axırda başa salacağam. Sən mən deyəni elə.

Nəzarətçi Əhməd telefonda qulağına dəyən ad və fəmiyaları söylədikcə, o, tez-tez yazmağa başladı. İyirmi doqquzuncu adama çatanda durub əlini saxladı, trubkanı Əhməddən aldı:

-Ə, qardaş, bu Abdullayev it oğlunu neçə dəfə əfv edərlər? Bunu keçən dəfə buraxmadıqmı? Sən bir yoxla, bu siyahı nəvaxtındı?.. Necə? Keçən ilindi? Ay səni evin tikilsin. Bayaqdan nə qədər qələm-kağızı korladıq boş yerə, heyif. Sən bilirsənmi burda kağızı az qala sayla verirlər. Rəhmətliyin oğlu, ayaqyoluna getmirlər ki tez acıyarlər. İmkanları olsa maaşı da kəsərlər. Dərdimi təzələmə, ə, bir bax da, nə oxuyursan, bu günkü-nü tap deynə...

...Elşənin adı yox idi. Yeni siyahının yarısından üç nəfər tanıdığı məhkum tapılmışdı. Daha yazmağa, dördüncüsünü axtarmağa həvəsi qalmamışdı:

-Əhməd, bəsdı. Sən qulaq as, yataqxanaya gedib bu üç nəfəri sakitcə yatağından durğuzursan, heç kim bilməsin, əfvə düşdüklərini deyib şirinlik alırsan. Özün də tapşırırsan ki, sevinclərindən səs-küy salıb, kimisə yuxudan oyadıb narahat et-

məsinlər. Mən də gedib “keespeye” baxıb qayıdıram. Nəticəsin mənə məruzə edərsən.

O, “keespe”dən – müəssisəni hər tərəfdən dövrələyən nəzarət iz zolağından otağına qayıdan kimi Əhməd də yataqxanaya dəyib gəlmişdi.

-Hə, nə oldu?

-Vilayət məllim, ağlaşmadı. Deyirlər üstümüz də heç nə yoxdu. Sabah valideynlərimiz gələr, onlardan alıb şirinliyinizi verərik. Biri iki qutu siqaret verdi, - o, siqaretləri stolun üstünə qoydu, - ikisinə dedim üçüncüsü qalsın səhər tezdən. İndi oyada bilməyəcəyəm...

-Eybi yox, səhər deyərsən. Siqaretləri götür özünə, çəkərsən. İstəmirəm. Valideyinindən harda alıb verəcək? Çöldə? Xeyr, mənim vaxtım olan deyil çölü də diqqətimdə saxlayam. Gəl belə edək. Sən özün məşğul ol bu işlə, nə alırsan özün bilərsən, mənə təkcə işdən qayıtmağa benzin pulu olsa kifayətmişdi. Həmişəki kimi bir az kasıbçılıqdı, tərs kimi maşında yanacaq ehtiyatı da saxlamamışam. Razılaşdıq? Bax ha, boş buraxma...

* * *

Səhər tezdən, məhkumları oyanmağa haraylayan zəngdən sonra Əhməd hövlənak bir məhkumla onun otağına daxil oldu:

-Vilayət müəllim, üçüncünü gətirdim.

O, zonun qazanxanasında köməkçi işləyən yaşlı məhkumu görüb ürəyində Əhmədi qınadı: "Ə, bu yazığın yanına aylarla gələn olmur. Nəyi var ki, nə də versin. Qəsdən belə edir ki, sonra ondan nəşə ummayım." Məhkum yazıq-yazıq soruşdu:

-Cənab kapitan, mənim nə günahım var ki, bu nadzor səhər tezdən başımın üstünü alıb sizin yanınıza gətirib...

-Günahın? Günahın var. - Məhkum ona matdım-matdım baxaraq günahının nə olduğunu gözləyirdi. – Günahın odu ki, əfvə düşməsən, gərək şirinlik verəsən.

Qulaqlarına inanmayan məhkum qımıldanmadı, key-key baxdı. Onun susqunluğuna dözməyən Əhməd bərkdən dilləndi:

-Ay kişi azad olmusan ey, azad. Səni əfv ediblər. Özünü tülkülüyə vurma, dillənsənə...

Heyrətdən özünə gələ bilməyən məhkum gözlənilmədən səndirləyib döşəməyə sərildi. Əhməd tez əyilib onun yıxılarkən sifətinin əzilib-əzilməməsini, nəbzini yoxladı:

-Vilayət müəllim, sağdı, sevincindən ürəyi gedib...

-Onun sevinməkdən ürəyi getdi, mənimsə qorxudan... Gərək deyil şirinliyi. Sən Allahın qaldır onu apar barakına özünə gəlsin, ölər sonra

duran yerdə zibilə düşərək, - o, məhkumu Əhməd tapşırıb səhər yeməyinə nəzarət üçün yeməxanaya yollandı.

* * *

Növbədən çıxan əməkdaşları hər dəfə bir bəhanə ilə günortaya qədər ləngitməkdən sanki, həzz alan rəis bu səhər də əfv fərmanının icrasının sonunadək hamının iş yerində qalmasına göstəriş vermişdi. Baş İdarədən gələn nümayəndənin əvlə bağlı təntənəli tədbirindən sonra, ona evə getməyə icazə veriləndə, Əhməd yadına düşdü. Tez yanına çağırtdı:

-Əhməd, imkan tapıb çölə çıxıb bildinmi?

-Vilayət məllim, çıxmağına çıxdım. Gəl ki, bil-mirəm mənə inanacaq-sız, yoxsa inanmayacaq-sız, vallahi, xeyri olmadı...

-Niyə?

-Siz deyənlərdən birinin kimsəsi gəlməmişdi, o birisinin də valideynin başına jurnalistlər yığılmışdı. Qapının ağzında o qədər kamera ilə dayanmışdı, mən kiməsə necə yanaşa bilərdim ki, mənə şirinlik ver. Elə ordaca şəklimi çəksinlər lentə, adımı da qoysunlar "korrupsioner"... Vilayət məllim, qınama məni, işi itirsəm verdiyim xərcin batması bir yana, təzə işi necə tapacağam?..

-Nə isə, neyləmək olar, canın sağ olsun. Bəndəyə etibar yoxdur, ruzini gərək Allah versin...

Üzə vurmasa da, ürəyində gözlədiyinin alınmamasından pərt olmuşdu. Müəssisənin qapısından çıxdıqdan sonra, çöldəki otaqların birində kapitan formasını əynindən çıxarıb mülkü paltarını geyindi. Köhnə "Jiquli"sinə əyləşib maşını işə saldı. Maşınına əyləşən müştəriləri mülkü geyimdə olanda daha çox hörmət edirdilər.

Bir az sürmüşdü qarşıdakı dayanacaqda taksi gözləyən iki nəfərin ona tərəf əl elədiyini görəncə bayaqkı pərtliyini unudub sevindi: ruzisi heç də, onu tam tərk etməmişdi... Nə yaxşı ki, Allahın insanlar sayaq Dubayda, Havay adalarında villalar almağına ehtiyacı yox idi...

02.2012

KƏTİL MƏSULİYYƏTİ

“Allah beləsindən qorusun”...

Növbətçi otağından təzə kətil itmişdi. Səhər vaxtı, növbənin təhvil-təslimində gündəmə gələn kətilin itməsi xəbərindən zabitlərlə yanaşı nəzarətçilər də çaşqınlıq içində qalmışdılar. İynə deyil ki, itsin necə ola bilər, o boyda kətil yox olsun?

“Taburetka” deyilən dörd dəmir çıxılı, üstü laklı taxtası olan kətilər üç ay idi müəssisəyə gətirilmişdi. Oturacaq taxtasının rəngi və parlaqlığı göz oxşadığından ilk gündən hamının bu kətilərdən xoşu gəlmisdi. Kətillərin çox hissəsi məntəqə tipli müəssisədə cəza çəkən məhkumlar üçün nəzərdə tutulan yataqxanaya paylanmış, qalanını isə anbar adlandırılan otağa yığmışdılar. İki dənəsi, rəisə uzun xahiş minnətdən sonra icazəsi alınıb növbətçi otağına qoyulmuşdu. Kəfildən xoşu gələn növbətçilərdən bir-neçəsi heyratını gizlətməyib demişdi:

- Əcəb kətildilər. Bunlardan bir-ikisini atasın maşınına, aparasan özünlə, həyat üçün can verir...

Belə ki, müəssisədə növbə ilə dörd zabit rəisin növbətçi köməkçisi işləyirdi. Onlardan üçünün avtomobili vardı, biri isə işə avtobusla gəlirdi. Əgər kətil oğurlanıbsa məlum məsələdir ki, onu avtobusda gələn zabit apara bilməzdi. Kətili qucağında daşımayacaqdı ha... Güman ki, bu iş maşını olan zabit tərəfindən baş verə bilərdi, - başqaları belə düşünürdü, - xəlvətə salıb kətili maşının yük yerinə atmaq elə də hünər tələb etmirdi. Amma, onlardan hansını günahlandırmaq olardı ki, kətili sən aparmısan. Gözünlə görməmişənsə kimə nəyi sübut etmək olar? Şübhələrin onlara yönəldiyini görən zabitlər etiraz etdilər:

-Maşını olan tək biz deyilik. Bəs nəzarətçilər?..

Altı nəzarətçidən də üçünün maşını vardı. Söhbət qəlzləşirdi.

Bəlkə kətili heç oğurlayan olmayıb, - xəbəri eşidən komendant qərar verməyə tələsmədi, - ola bilər kimsə hansısa başqa otağa aparıb, yadından çıxarıb yerinə qaytarmağı?

Növbədə olanlar müəssisənin komendantı ilə birlikdə müəssisədəki bütün otaqları, yataqxanasını, anbarı gəzib yoxladılar, bir-bir saydılar, yenə kətilin birisi çatmadı ki, çatmadı...

Rəis bilsə həngamə qopacaqdı, hamının başı ağrıyacaqdı. "Bəlkə gizlətsinlər," - düşündülər. Gəl ki, bu kollektivdə üzdə olan bir iş məgər gizli qala bilərdimi? Geci – tezi kimsə xəlvəti rəisin

kabinətinə girib hər şeyi onun ovcuna qoyacaqdı. Bəs onda rəisə necə desinlər? Aylarla dilinin əzbəri olacaqlarsa da, xəbər verməkdən ayrı əlac-ları qalmamışdı.

Gözlədikləri baş verdi. Rəis növbətçi otağından kətilin birinin yox olmasını eşidən kimi təcili iclas etmək üçün bütün şəxsi heyətin kabinetinə toplanmasına göstəriş verdi. Az müddətdə qapını pusan nəzarətçidən savayı hamı rəisin otağına yığıldı.

Rəis həqiqətdən bərk əsəbləşmişdi, sifətinin rəngi və cizgiləri dəyişmişdi:

-Növbətçilər burdadı?

İki zabit yerindən qalxdı.

-Siz, biriniz təhvil verən – biriniz təhvil alan-sız . Danışın görək faktı necə aşkar etdiz? Akt tər-tib etmisiz?

-Cənab rəis, - onlardan biri dilləndi, - fakt indi yox, həftədən çoxdur mənə məlum idi. Sadəcə ko-mendant işə çıxmadığından, onun qayıtmasını gözləyirdik ki, birlikdə hər tərəfli yoxlayıb dəqiq-ləşdirək, ondan sonra sizə məruzə edək. Bu gün komendantla yoxlayıb gördük ki, şübhəmiz doğ-rudur, bir kətil çatmır.

-Bəs kətil hara yoxa çıxıb? Növbətçilər siznə-nəm?..

Hər iki zabit susaraq durmuşdu.

-Bu sualım nəzarətçilərə də aiddir, - nəzarət-

çilərə tərəf baxdı, - sizə deyilməyib adınızı çəkəndə ayağa durmaq lazımdır?

Nəzarətçilər tənbel-tənbel ayağa durdular.

-Mən bilmirəm siz burda nə işinə baxırsız? Sizin taylarınız qarda, şaxtada postda durur, vətəni qoruyurlar. Siz burda boş-bekar oturub adi bir kətli də qoruya bilmirsiniz. Günün birində dubinkanızı da götürüb aparsalar arxanızdan xəbəriniz olmayacaq. Yeri gəlmişkən, - üzünü müavininə tutdu, - bunlara verilən qandalların, dubinkaların sayını, vəziyyətini bir azdan yoxlayın. Mən daha bunlara heç nə etibar edə bilmərəm. Komendant, elə bu gün bütün inventarları yoxla. Oturun.

Ayağüstə duranlar yerlərində oturdular. Anlaşıldı ki, indi bu girişin dalısıyca rəis böyük, "ib-rətəmiz" çıxışına başlayacaq. Yenə həmişəki sayaq sözlərinin biri arandan, biri dağdan olan, məntiqsiz cümlə yığınınə dözüb qulaq asmaqdan savayı nə edə bilərdilər. Nəzarətçilərin də əyləşdiyini görəndə rəis onlara tərəf bozardı:

-Siz durun ayağa, oturmaq sizə aid deyildi. Səviyyəsizlər... Adamda gərək axıl olsun. Hələ bir gəlib utanmaz-utanmaz məndən maddi yardım, "premiya" da istəyirlər. Güllürlər bizə baş idarədə, deyirlər nə iş görürsüz ki, mükafat da alırsız. O gün idarədə bir mühasib tanış görmüşəm, soruşmuşam vəziyyəti. Heç yerdə belə şey yoxdur, elə-belə "premiya", maddi yardım pay-

lasınlar. Yarisını alanda Allahınıza şükür edin... Mühasib demişkən bizim mühasib hardadı? İşə gəlib? Burdadı? Otur. Məsələ burasındadır ki, Allahın bədbəxtlərisiz, işinizin öhdəsindən gələ bilmirsiniz. İşləyə bilmirsiniz, gedin bacardığınız işdən yapışın. Traktor sürün, mal otarın. Yerinizə o qədər işləmək istəyən var. Əsgərlikdə mən komandirin villasında belə keyfiyyətsizləri bir gün də saxlamırdım orda, qaytarırdım o dəqiqə "çasta"... Yaxşı, indi kətilin məsələsini neyniyək? Məsuliyyətsizlər... Nə qədər demək olar ki, məsuliyyətli olun, iş vaxtı yatmayın. Bir kətilin məsuliyyətini də daşıya bilmədiniz. Axtarın tapın görək kim aparıb? Kim aparıb zəhmət çəkib dövlətin malını qaytarıb yerinə qoysun. Yox, qaytarmasa, onda dörd zabit, altı nəzarətçi yığışib pulunu toplayıb, həmin kətildən yenisini alsınlar. Yoxsa, mən idarəyə vəziyyət barədə raport yazıb məruzə edəcəyəm. Bilirsiniz ki, dövlət əmlakına səhlənkər münasibətə görə cinayət məəcəlləsində neçə il iş düşür. Prokuroru, müstəntiqi demirəm, bizim öz müfəttişliyimizin xəbəri olsa, izahat yazmaqdan barmaqlarınız qabarlayacaq. Əgər töhmət yazsam, "premiya"ya həsrət qalacaqsız, heç yarisını da ala bilməyəcəksiz. Dəhlizin lampası yenə niyə yanmır? Mən lampə almaqdan yoruldu, indi də kətil yoxa çıxır. Üç gün vaxt verirəm. Baş nəzarətçi, nəticəsi barədə mənə məruzə edərsən. Bildin?..

Kətillə bağlı iclas-müşavirə bir saatdan çox çəkdi. Kabinetdən həyətə çıxan zabitlər öz aralarında məsələnin “aktuallığından” gileyləndirdilər:

-Gözümüz aydın, bir kətilimiz çatmırdı pul yığmağa... Qəzet pulu, təmir pulu, indi də kətil pulu...

-Bizə əmlak dərsi keçir, amma, əmlakın təzəsini evinə, başına aparır, köhnələrini bura daşıyır. Allah bilir kətil məsələsini də bəlkə də, özü yaradıb, - mühasib müavinin qulağına pıçıldayırdı.

-Bu söhbətin səbəbkarının səviyyəsi, olsa-olsa kətildən artıq olmaz, - bayaqdan iclas boyu səbrini basıb susan müavin rişxəndlə gülürdü.

-Neynəsin, bütün günü gözü qapıda, aylığa buraxdığı məhkumların siyahısını qarşısına qoyub pul gözləməkdən bezib bıçarə, - qeydiyyatçı zabit rəisinin halına acımaya bilmirdi...

Baş nəzarətçi kətilin pulunu yığmaq üçün siyahı hazırlasa da kimsədən pul ala bilmədi. Hər rə bir bəhanə gətirib pul verməyi maaş alana saxladı. Hamı: “sən al, pulunu verərik”, - dedi. “Belə getsə deyəsən kətili özüm almalı olacağam”, - o, qayğılandı. Birdən ağına gəldi ki, bu kətillərə oxşarını yaxınlıqdakı sahibi ilə dostluq etdiyi kafedə görüb, gedib ona xahiş edib bir köhnəsini alsın, bununla da “problem” - məsələ bitsin.

Səhəri günü növbətçi otağında yeni, görkəm-cə köhnə kətilin zühuru hamını sevindirdi. Baş nəzarətçinin məruzəsindən sonra rəisin də kefi duruldu. Əlbəttə, kətil öz yerində, ən əsası isə, o, yaranmış vəziyyətdən istifadə edərək səhlənkar hesab etdiyi işçilərinin kətil qədər də olsa məsuliyyətlərini artırmışdı!..

Əslində isə kətil müəssisədən uzaqda yox, hamının nəzərindən iraqda, “məsuliyyətli” rəisin həmişə günortalar yatdığı istirahət otağındakı təzə əkilmiş böyük kaktus dibçəyinin altında idi. Kətilin oraya nə vaxt, kim tərəfindən gətirilməsini isə nədənsə xatırlayan yox idi.

Ola bilsin mühasib haqlı idi: “tədbirli” rəis şəxsi heyətin sayıqlığını nəzarətdə saxlayırdı..

12.2010

YAŞILIMTIL

Otağında oturmaqdan bezib həyətdə o baş-bu başa addımlayan növbətçini nəzarətçinin səsi düşüncələrindən ayırdı:

- Cənab baş leytenant, Məmmədyarovun anası gəlib, Eldar müəllimi görmək istəyir. Qapını açımı?

- Burax, gəlsin, - növbətçi zabit müəssisənin girişindəki qapının açılmasına icazə verdi.

O, həyatə girən yaşlı qadını görəcək ötən dəfəki növbəsində baş verənləri xatırladı. Qadının oğlu bu müəssisədə cəza çəkən məhkumlardan biri idi. Neçə vaxtdı rəhbərliklə razılığa gəlib kənarında işləməklə ailəsinə kömək olmaq istədiyindən aylığa çıxmışdı. Amma, son iki ayı işsiz qaldığından vəd etdiyi məbləği ödəyə bilməmişdi. Belə olanda, bu məsələlərə baxan reyim üzrə rəis müavini Eldar müəllim rəisin göstərişi ilə ləngimədən məhkumu müəssisəyə çağırıb, sonra da qəfəsə - intizam təcridxanasına salmışdı. Təcridxana otağına salınmaması üçün Məmmədyarovun yeni vədlərinin, yalvarışlarının xeyri olmamışdı:

- Cəzanın sonuna iyirmi səkkiz gün qalıb. İki

aydı gözləyirəm, daha bəsdı. Borcunu ödəməsən buraxdı yoxdu, - bildirmişdi rəis müavini. - Səni yenə buraxsam, bir də nə vaxt gələcəksən? "Srok" un qurtaranda? Yoxundu, qoy zəhmət çəkib qohum-əqrəban arxanca gəlsin, borcunu ödəsin. Ödəməyəcəklər "vozvrat" edəcəyəm, qaytaracam zona, gəldiyin yerə...

Məhkuma "daxili rejim qaydalarını" pozduğuna görə beş sutka elan edilmişdi. Sınanmış metod özünü çox gözlətməmişdi. Məmmədyarovun anası, hamilə gəlinini də yanına götürüb müavinin qəbuluna gəlmişdi.

Şişman gövdəli, dazbaş müavin gələnlərlə bir qədər söhbət edib, məhkumu gətirməyi göstəriş verdi. Gözlə qaş arasında onu kənara çəkib məhkumun qollarına mütləq qandal vurulmasını tapşırırdı:

- Kabinetə girəndə qolları qandallı gətir.

- Eldar müəllim, eyibdi, niyə anasının, hamilə yoldaşının qarşısına qandalla çıxaraq? Neyniyib axı, bu bədbəxt oğlu?

- Yerli, sən mənə qulaq as. Belə etməsək, sıxışdırmasaq bunlardan heç nə ala bilməyəcəyik. Məgər bizi "yuxarıdan" azmı sıxışdırırlar..?

- Yox, qandal mənlük deyil, nəzarətçiyə deyin.

- Elə isə, sən narahat olma, nəzarətçi edər.

Məhkum qolları qandallı, nəzarətçinin müşayiəti ilə kabinetə gətirilib söhbətə qoşulsa da mü-

avin nə onun, nə ananın, nə də hamilə gəlinin xahiş-minnətinə əhəmiyyət verməyib dediyindən dönməmişdi: -Nisyə girməz kisəyə...

O, gəzişməyini saxlayıb yaxınlaşan yaşlı qadına tərəf getdi. Hər dəfə ağ saçlı, ahıl yaşlı qadın görəndə ürəyinə səmimi hisslər dolur, yadına mərhum anası düşürdü. Ona elə gəlirdi ki, cavan ikən rəhmətə gedən anası yaşasaydı o da elə bu görkəmdə olardı:

- Salam, ay ana...

- Əleykümsalam, oğlum.

- Bu dəfə tək özün gəlmisən.

- Hə, hamilə gəlini istəmədim incidəm. Başqa da kimim var? Olanlar da hər kişi özü üçün sağ olsun...

- Bir şey tapa bildin, yoxsa yenə əliboş gəlmisən?

- Ay bala, vallah, tapmaq çox çətindi. Bu gədəni birtəhər çölə çıxartdıq ki, bizə bir köməyi dəysin. Andıra qalmış iş də yoxdur, qəhəti çıxıb. İş var e., onda gərək bizi tamam atıb getsin uzaqlara, ona da mən razı deyiləm. İndi bir az borc, bir az pensiyamdan, bacardığımdan toplamışam.

O, qadınla danışa-danışa öz otağına – növbətçi otağına daxil oldular.

- Ay ana, soruşmaq ayıb olmasın, bu qoltuğundakı yaşılımtıl qutu nədir? Olmaya oraya yaşıl dollarları yığmısan?

- Bala nə gizlədim, pulu öhd eləyə bilmədim. Baxdım evə, pul əvəzi, təzə bir bunu tapdım...

- Baxım.

Maraq ona güc gəldi. Yaşılımtıl rəngli dördkünc qutuda bir cüt dikdaban qadın ayaqqabısını görüb təəccübləndi:

- Aa... deyirsən müavin bunları götürəcək?

Əlinə götürüb diqqətlə nəzərdən keçirdi:

- Anam, bunlar geyilib ki, bax, dabanlarını görürsən? Götürməyəcək.

Qadın əvvəlcə etiraz etmək istədi, sonra həqiqətən dabanlardakı sürtünmə izini görüb fikrini dəyişdi:

- Hə, düz deyirsən, köpəyin qızı, məndən gizlin bircə dəfə geyinib. Neynim, istəməz qaytarar.

- Yaxşı, indi mən müavinə gəlişini deyərəm səni qəbul edər.

Səhərdən kabinetindəki kompyuterin qarşısında oturub internetdən gözünü ayırmayan, arabir Baş İdarənin növbətçisinə zəng edib "bö-yüklərin əhvalını" soruşan müavin məhkumun anasının gəlməyini eşidib sevindi:

- Deynə, "gətir" ...

Kabinetin aşağı başında qoyulmuş televizordan ətrafa "Azərbaycan təranələri"nin şən notları yayılırdı...

Yaşlı qadının müavinlə qapısı bağlı otaqda söhbəti yarım saatadək çəkdi. Uzun danışığın so-

nu nikbinliklə bitmişdi. Deyəsən, çətinliklə də olsa haqq-hesabda razılığa gəlmişdilər.

Qadın kabinetdən çıxanda qutusu idi. Qarşılaşanda gözlərinin dərinliyində nifrət gizlənən baxışları ilə sanki, onu qınadı: bəs deyirdin götürməyəcək?

Birdən, o, bir dəfə metroda gedərkən bir qadının da onun əynindəki sovetdən qalan yaşılımtıl xidməti geyimini bu sayaq süzdüyü yadına düşdü. Həmin baxışların mənasını, elə bil, indi anlayan kimi oldu...

Müavin onu kabinetinə çağırdı:

- Yerli, o gədəni axşamtərəfi buraxarsız, yazıqdı getsin Allah eşqinə evinə, anasının, arvadının yanına...

- Oldu, cənab mayor.

Otaqdan çıxanda televizoraltının rəfindəki gözünə dəyən yaşılımtıl qutunu tanıdı. Televizorda ombudsman korrupsiyaya qarşı kəskin mübarizə şəraitində ölkədəki insan hüquqları və azadlıqlarından danışdı...

* * *

O, ürəyində qərarını tam qətiləşdirmişdi: daha bundan sonra, işdən başqa hər yerdə, yalnız öz adi, gündəlik mülkü paltarını geyinəcəkdi...

10.2011

DİONİSİNİN KÖMƏYİ

Qarşıdan növbəti el bayramı gəlirdi. Dostlarından eşitmişdi ki, yuxarıdan gələn göstərişə əsasən töhməti olmayan bir qrup əməkdaşa bayram münasibəti ilə pul mükafatı verilməsi haqqında cəzaçəkmə müəssisəsi rəisinin əmri hazırlanır. Hər bayram öncəsi olduğu sayaq, bir daha qayğılandı ki, görəsən onun adını da mükafat almalıların siyasına yazıblarmı, yoxsa yenə guya “yaddan çıxıb”...

Nahar fasiləsində imkan tapıb yolunu zondan çöldə yerləşən mühasibliyə saldı. Mühasib məsələdən hali olunca təəssüflənib, həvəssiz-həvəssiz başını buladı:

-Yox, sən o siyahıda yoxsan...

-Niyə?..

-Bilmirəm...

-Əlavə etmək olmaz?

-Mümkün olası deyil, gecikmisən. Əmr artıq hazırdır. Sən keçən bayram almışdın, qalar gələn bayram yenə alarsan...

Qanı qaraldı. Gələn bayrama hələ azından iki - üç ay var. Bir də axı nəyə görə o bu dəfə alma-

sın? Nə səbəbə? Günahı nədir? Dövlət tərəfindən ayrılan vəsaitdir. O pulu almaqla nəyəsə zərər dəyərsə, imtina edər, istəməz. Həmin puldan dövlətin vətəndaşı olan balasına bir bayram payı alsə kimə ziyan etmiş olar?

Ötən bayram da belə olmuşdu. Onu siyahıya yazmamışdılar. Siyahıya bir qayda olaraq mükafatı müəssisədə korrupsiyaya qarşı mübarizənin “fəal” aparıcısı, öndəri “sayılan” rəislə “əlli əlli-yə” razılaşan əməkdaşların adları yazılırdı. Adətən büdcədən ayrılan belə pulları “lider”, ata malı kimi işçilər ilə yarıya bölürdü...

O, isə “xeyirsiz adamlar” dan biri idi. Bu “xeyirsiz adamlar” dan beş nəfərlə birlikdə rəisin otağına daxil olub narazılığını bildirəndə, rəis hövsələsi çatmayıb telefonla onun “təşkilatçılığından” Baş İdarəyə şikayətlənmişdi. Nəticədə Baş İdarənin məsləhəti ilə güzəştə gedərək narazıların bir hissəsinə mükafat ayırmaq məcburiyyətində qalmışdı. İndi nə etsin, yenəmi Baş İdarəni siyahının tərtibinə “qarışdırsın”?

Yubanmadan əvvəlcə rəisin qəbuluna getməyi qərara aldı. Zona daxil olub, müəssisə idarəsinin binasına getdi. Kabinetin qarşısındakı dəhlizdə növbə idi. İki əməkdaşdan savayı dörd nəfər də məhkum durmuşdu. Məhkumlardan biri ona təhkim edilən dəstədən idi. Şərti azadlığa çıxmaq üçün tərbiyə işinə baxan müavinlə “an-

laşa" bilmədiyindən rəisdən güzəşt – "kompromis variant" xahiş etmək istəyirdi. "Nə pis oldu... Çoxusu da rəisin xəbər daşıyanlarıdır, - düşündü, - bunları gözləsə, xeyli vaxtı itəcək. Bəlkə qalsın başqa vaxta... Yox, vaxtı itirsə mühasibin dediyi söz yerini tutacaq, həqiqətən gecikəcək. Vaxtı itirmək olmazdı..."

-Qardaşlar, - o, əsasən əməkdaşlara müraciət etdi, - olarmı mənə icazə verəsiniz içəri sizdən əvvəl girim, çox ləngiməyəcəyəm, tez çıxacağam. Olar?

Onlar çarəsiz razılaşıdılar:

-Neynək, eybi yox, cənab mayor, gəlin keçin.

Minnətdarlıq edərək qapını döyüb, otağa daxil oldu:

-Rəis, gəlmək olar?

-Gəl, buyur, - rəis yorğun nəzərlərlə onu süzdü.

İçəri girib bir-neçə metrlik məsafədə ayaq saxladı:

-Rəis, bir məsələ barədə sizi narahat etmək istədim, əgər mümkünsə...

-Nə məsələdi? Buyur...

-Heç bilmirəm necə başlayım ki, sonra sözümlü qəribçiliyə salmayasınız...

-Bax da, hardan istəyirsən, oradan başla...

-Onda sözümlü canını tam şəkildə ifadə etməkdən ötrü gərək bir misal çəkəm. İcazə verirsinizmi?

Rəis onun məntiqli misallarla danışmaq xasiyyətinə bələd idi. Bu "kalon filosofunun" misallarının əksəriyyətini zamanında dinləyib bəyənmişdi. Ancaq fəlsəfi fikirlərlə sinəsi dolu savadlı əməkdaşının inadkarlığı heç xoşuna gəlmirdi. Üstəlik ötən bayramda özü azmış, o biri "faydasız" əməkdaşları da mükafat istəməyə cəsarətləndirməsi də könlündən olmamışdı. Sadəcə işçisinin tələblərini qanun çərçivəsində tələb etməsi, qanuna əsaslanması, işində ciddi nöqsanlara yol verməməsi ona qarşı əks tədbir görməyə imkan vermirdi:

-Buyur, danış görüm bu misalın nə olacaq...

-Qədim yunanlarda Dionisi adlı hakim bəzən şeirlər yazar və əsərləri haqda başqalarının fikirlərini öyrənmək istəmiş. Yazdığı şeirlərin şair Filoksen tərəfindən bəyənilmədiyini görən Dionisi, Filokseni daş karxanasında işləmək cəzasına məhkum edir. Bir müddətdən sonra Dionisi Filokseni yenidən sarayına çağırır və ona bir neçə şeir oxuyur. "Necədir, şeirlərimi bəyəndin?" Filoksen bu suala cavab vermədən sarayı tərk eləmək istəyir. Bu zaman Dionisi soruşur: "Hara gedirsən?" Filoksen cavab verir: "Karxanaya"... İndi mən neynəyim, keçən bayramda da belə oldu. Mənim adımla pul mükafatı alanların siyahısına əvvəl yazmadınız. "Yuxarı" məsələyə qarışandan sonra mənə də verdiniz. Yenəmi "karxanaya" - idarəyə narazılıq çatsın..?

Misal yerinə düşmüşdü. Həmişə iclaslarda Avropanın demokratik dəyərlərindən, ədliyyə işçilərinin etik davranış qaydalarından bəhs etməyi xoşlayan rəisin özünü yaranmış məntiqə uyğun aparmaqdan savayı yolu qalmamışdı. Heç nədən xəbəri yoxmuş kimi dilləndi:

-Axı nə olub ki, məgər indi siyahıda adınız yoxdur?

-Yoxdur, mühasibdən öyrəndim mən siyahıda yoxam...

Rəis siyahını açıqlayan mühasibə daxilən əsəbiləşsə də hirsini boğub üzə vurmadı:

-Ola bilməz, yəqin mühasib siyahıya yaxşı baxmayıb. Gedin deyin yaxşı baxsın, - əlini telefonuna sarı uzatdı, - özüm də maraqlanaram.

-Oldu, sağ olun, - geri dönüb kabinetdən çıxdı.

On beş dəqiqə keçmişdi mühasibin onu axtardığını dedilər. Mühasibin sifətində bayaqkı boz ifadəni süni gülüş əvəz etmişdi:

-Heç demə, siyahıda sənin də adın varmış. Necə olubsa gözümdən qaçıbmış...

O da, əlavə şərhə ehtiyac bilməyib mühasibin üzgün gülüşünə səmimi gülümsəməklə cavab verdi. Şükür, bu dəfə "karxanaya getmək" lazım gəlməmişdi. Bu bayram ona Sirakuz hakimi zalım I Dionisi kömək etmişdi...

Gələn bayrama isə, görünür Dionisidən də betərinin təsiri lazım gələcəkdi...

01.13

QADIN CƏZA EVİNDƏN BƏHS EDƏN YENİ ƏSƏR - PYES

HƏBSXANA BƏNÖVŞƏSİ
(pyes)

Hadisələr qadın cəza evində baş verir.

İştirak edirlər:

Mələhət – 23 yaşında, məhkum qadın

Fuad Raminli – 47 yaşında, cəza evinin rəisi

Cəmilə - 51 yaşında, Mələhətin anası

Naim – 34 yaşında Mələhətin əri

Kəmaləxanım – 35 yaşında, xidməti geyimdə
dəstə rəisi

Əminə, Vüsalə, Adilə, Püstə, Səbirə - 20-25
yaşlarında məhkum qadınlar

Nəzarətçi xanım – 40 yaşında, xidməti geyimdə

Məhkum qadın – 30 yaşında

I pərdə I şəkil

Məhkum qadınlar sıraya düzülüb. Qarşılarında durmuş Nəzarətçi xanım amiranə səslə onlara tapşırıqlarını verir.

Nəzarətçi xanım. Söhbəti yığışdırın! Eşidirsiz? Sırada söhbət etmək olmaz. Yəqin ki, hərə öz işini bilir. Hamı iş başına, istehsalatçılar sexlərə, təsərrüfatçılar təsərrüfata, bekarlar da kitabxanada, televizor otağında başlarını qarışdırırlar. Daha baraklara yığışmasınlar, ta hava qaralanadək. Gündüz vaxtı icazə verilmir. İmkan verin axşamadək baraklar təmiz, səliqəli qalsın. Bildiniz?

Sırada birinci dayanmış briqadir məhkum elan edir:

-İdarəni təmizləyənlərdən biri xəstədir. Bir nəfər onu əvəz edən lazımdır..

Ani pauza yaranır. Cərgənin kənarında dayanmış Mələhət irəli addım atır.

Mələhət. Mən. Mən xəstəni əvəz edə bilərəm.

Nəzarətçi xanım. Bəs sənin sexdəki işini kim görəcək?

Mələhət. Bu gün istirahət günüdür.

Sıraya pıçhapıç düşür: "sən getdin irəli", "məqsədinə çatacaqsan", "fədakar qadın"...

Nəzarətçi xanım. Yığışdırın bazarı, sakit! Yaxşı, bu günlük Mələhət əvəz etsin. Oldu. Dağılışın!

Məhkumlar iki-bir, üç-bir dağılışırlar.

I pərdə

II şəkil

Dörd məhkum barakda, çarpayılar düzülmüş otaqda söhbət edirlər. İkisi çarpayıda oturmuş, ikisi də uzanılı halda.

Vüsalə. Aaz, gördün, özünü necə irəli atdı. Ölür e, idarədə küllənməkdən ötrü...

Adilə. Neynəsin, balam. Kişinin qızı sevir də... Gedir ki, heç olmasa görsün, gözünün qurduunu öldürsün.

Püstə. Ay qız, doğrudan sevir e... Siz lağ edirsiniz, amma mən o günü gördüm rəis sexə girəndə, ay Allah bu nə günə düşdü... Rəngi-ruhu qaçdı, əli-ayağı əsdi...

Samirə. Eh, rəis də ki, nə rəis... Boylu-buxunlu olsaydı, yenə dərd yarıydı. Heyif deyildi köhnə rəis.

Vüsalə. Yəqin rəis bu bədbəxt qızının onu sevməsini bilir...

Adilə. Nöş bilmir. Bilməmiş olmaz. Bir şey ki, ona hər şeyi çatdırırlar, aparıb ovcuna qoyurlar,

bunu da çatdırıblar. İllah da o dəstə rəisi var e... Kəmaləxanım xanım (*ada ilə*), bilirsiz də o nədi, bah,bah,bah... istəsə bütün aləmi qarışdırar bir-birinə...

Püstə. Hə, düz deyirsən, içi də paxıldı, özünü gözə soxandı. Elə istəyir ki, hər işdə birinci olsun, daha onu ötən olmasın. Allah bilir, indi paxılıqdan yanıb tökülür ki, ay aman, birdən rəis Mələhətə baş qoşar. Niyə o qala-qala rəis məhkumu sevsin?..

Samirə. Ay qız o həmcinsi ilə sevişənin biridir. Rəis neynir onu? Bütün günü o kişiyə oxşayan dnevalnisi kabinetindən çıxmır. Hələ bir dəfəmdəfəm də tapşırır ki, qapını döyməmiş içəri girməyin ha...

Vüsalə. Aaz, ayıbdı, elə danışma, sən allah... Gözünlə görmüsən? Yox. Sözdü də danışırılar...

Adilə. Görməzəm də, o elə gözbağlayıcıdır, hardan görüm? Sən bilirəm, yerlindi, ona görə tərəfin tutursan.

Samirə. Vallahi-billahi, deyirəm köhnə rəisdən başqa nahaqdı. Zabitini, nəzarətçisini, məhkumunu – hamısını keçirmişdi cənginə. Kimi də gözü tutdu, aparırdı istirahət otağındakı çarpayısına. Hamını da gözü kölgəli etmişdi qabağında, necə istəyirdi elə də idarə edirdi. Yoxsa bu... zalım oğlu elə bil bağçaya tərbiyəçi gəlib. Üzü üz-lər görmüşləri islah edəcək, yox bir...

Vüsalə. Nə olsun, axırı nə oldu sənin tərifi rəisivün? Gəlib kabinetində tumançaq tutdular da...

Samirə. Neynəsin ki, içi qurddular satdılar onu baş idarəyə...

Püstə. Mən biləni Mələhətin gərək ki, əri var...

Adilə. Yerə soxum boyunu onun ərinin. Nə ərdi, yəqin, o da mənim ərim sayağı qeyrətsizin biridi də... Nəşəni gizlətdi paltarımnda ki sən qadınsan, səni yoxlamazlar. Kişinin oğlu satıb pul qazanacaqdı. Ər olan kəs, qoymaz arvadı cinayətə bulaşsın, cinayətkar sayılsın...

Püstə. Həmişə demişəm, yenə də deyirəm: qadının gərək qədrini bilən yiyəsi olsun. Fərli yiyəsi olmadısa başına çox işlər gələr...

Kənardan "Vağzalı" havasının səsi gəlir.

Vüsalə. Deyəsən yaxınlıqdakı binadan gəlin-köçdüdü...

Adilə. Bu "Vağzalı" nı hər eşidəndə kövrəlməyə bilmirəm. Gəlin köçdüyüm gün yadıma düşür.

Samirə. Eh., adi bir an ərzində şeytanın ağılmı almağı ilə xırda bir mənasız oğurluq etməyim bütün həyatımı puç etdi. Sizin heç olmasa xatırlamağa nəyinizsə var. Mən deyəsən ömrümün axırınadək o günə də həsrət qalacağam...

Püstə. Niyə elə deyirsən, ay qız. Ömrün boyu qız qalmaqcaqsan ki... Allah qoysa, gün gələr sizin də həyətində toy çalınar.

Samirə. Heç eşitmisən türmədə olan qıza “Vağzalı” qismət olsun? Allahın altında məni başa düşən bir insan oğluna rast gələydim, heç dərdim olmazdı.

Vüsalə. Hə, bax, o çətin məsələdir. Həyatda adama dəyər verən, qiymətləndirən kişiyə rast gəlmək qadın üçün ən böyük xoşbəxtlikdir. Heyf ki, indiki zamanda belə kişilər çox azdır, defisitdir.

“Vağzalı”nın səsi dayanır. Nəzarətçi xanımı qışqıra-qışqıra səhnəyə daxil olur.

Nəzarətçi xanım. Ay balam toy görməmişiz? Nə doluşubsuz o aynabəndlərə? Dağılışın, hərə öz yerinə... *(Onları bu vəziyyətdə görüb acıqlanır)* Sizə deyilmədimi, gündüz vaxtı baraka girib çarpayıda oturmaq, uzanmaq olmaz. Yalnız işdən sonra. İşiniz yoxdu, gedin özünüzə məşğuliyyət tapın. Çıxın, çıxın çölə.

Vüsalə. Gəlin çıxmaq, yoxsa gözümdən gətirəcək....

Məhkumlar nəzarətçi ilə səhnəni tərk edirlər.

II pərdə

Rəisin otağı. Qapısı açıq otaqda Mələhət mebellərin tozunu silməklə, təmizləməklə məşğuldur. Otağa əvvəlcə onun sayaq bir qadın məhkum həyəcanla daxil olur.

Məhkum qadın. Mələhət, bəsdə daha, biz qurtardıq işimizi, sən qurtarmadın. Gəl gedək, qalanını başqa vaxt edərək. İndi rəis gələcək, lazım deyil bizi burda görsün.

Mələhət. Görsün də.. Nə edirəm ki, mən burada, otağını təmizləyirəm də... Mən də istəyirəm gəlsin, ondan söz soruşacağam. İşimi tamam qurtarmayınca burdan çıxan deyiləm.

Məhkum qadın. Deynən qarnımın ağrısı var. Özün bil, briqadir xanım çağırır, mən getdim.

Məhkum qadın çıxır. Ardınca rəis Fuad Raminli dəstə rəisi Kəmaləxanımınla otağa daxil olurlar, Mələhəti gör-cək təəcüblənirlər, Mələhət isə özünü itirdiyindən tozunu sildiği kitabların bir-neçəsi əlindən yerə düşür.

Fuad Raminli. Sən niyə buradasan? Axı mən tapşırırdım ki, mənə otağımı həmişə Süsən təmizləsin.

Kəmaləxanım. Rəis, mənə dəstəmdən olan, haqqında danışdığım məhkum budur.

Mələhət. Sabahınız xeyir, Süsən xəstələnib, ona görə onu bu gün mən əvəz etmişəm.

Kəmaləxanım. Sənin öz işin var axı... Məgər başqa adam tapılmadı?..

Mələhət. Mən o işimi də görəcəyəm.

Kəmaləxanım. Əlini saxla, çıx otaqdan. Mən başqa adam taparam. *(Ona tərəf gedib qolundan tutmaq istəyir.)*

Fuad Raminli. Dəyməyin. Qoy işini tamamla-

sın. Elə mən onu çağırıb söhbət etmək istəyirdim, özü öz ayağı ilə gəlib. Siz gedin, sonra gələrsiz görüləcək tədbirləri müzakirə edərik.

Kəmaləxanım. Oldu. (*Mələhəti tərs-tərs süzüb otaqdan çıxarkən üzünü kənara çevirib deyir:*) Axmaq qadın, elə bilir rəis mənim kimi göyçək xanım ola-ola bunu sevəcək...

Fuad Raminli. Görürəm yaman diribaşsan. Maşallah, hətta rəflərdəki kitabların da tozunu silmişən. Par-par parıldayırlar...

Mələhət. Rəis, bəlkə tapşırırsız Süsəni elə mən həmişəlik əvəz edəm. Nə qədər olmasa da qoca arvaddır, otağınızda bütün şkafları siyirmələri təmizləyib çatdıra bilmir, elə tozlu-tozlu üstündən keçir.

Fuad Raminli. Olmaya tikiş sexindəki işini atıb təsərrüfata keçmək fikrin var? İstəyirsən tapşırım o biri kabinetlərdən birini sənə təhkim etsinlər.

Mələhət. Xeyr, gərək deyil. Mənim yalnız rəğbətım olan adamın otağını təmizləməkdən xoşum gəlir..

Fuad Raminli. (*nəvazişlə*) Mələhət xanım, birlirsən bu mümkün iş deyil. Mən sənın rəğbətini başa düşürəm, amma bura qadın kaloniyasıdır. Sənın rəğbətini burada başqa cür yozurlar. O yozum isə nə sənə lazım deyil, nə də mənə...

Mələhət. Necə istəyirlər, elə də yozsunlar, mənə heç sərf deyil.

Fuad Raminli. Çoxdan istəyirdim yaxınlarınızla bağlı çağırış səninlə bir söhbət edəm. De görüm axır vaxtlar görüşünə kimsə gəlir?

Mələhət. Kim gələcək? Anam hərdənbir gəlir. O da yaşlaşıb, bayramdan-bayrama ancaq gəlir. Atam rəhmətə gedib. On-oniki il olar. Qardaşım məndən kiçikdir. Əsgərlikdən qayıdan kimi xaricə getdi. Qalan qohum-əqrəbam, dostlarım da ki, mənə çoxdan unudublar...

Fuad Raminli. Bəs həyat yoldaşınız, əriniz?

Mələhət. Onun kağızda adı var, özü yoxdur. Olmasa ondan yaxşıdır. Tutulmamışdan qabaq biz ayrılmışıq. Kim bilir harada yenə kimisə bədbəxt edib...

Fuad Raminli. Yox, belə danışmayın. Həyatdır, hər kəs səhv edə bilər. Sən cəza almısan, buna görə səndən imtina olunmalıdı? Adamlara səhvlərindən ibrət götürmək üçün imkan, şans vermək lazımdır. Sənin kimi qadınların bura düşməsi qayğısızlıqdan, diqqətsizlikdəndir. Ehtiram, məhəbbət həmişə diqqətdən yaranır. Ona görə də mən burada işlədiyim gündən çalışıram ki, mümkün qədər sizin hər biriniz üzərinizdə o diqqət, qayğını hiss edəsiniz, gələcəyinizə inamınız artsın. Gördüyün təmizlik yetər, sağ ol. Ailələ əlağəni itirmə. Get, dediklərimi bir daha öz ələmində götür-qoy et, düşün.

Mələhət dinməyib könülsüz otaqdan çıxır. Dalı-

sınca Kəmaləxanım içəri daxil olur.

Kəmaləxanım. Fuad müəllim, gördünüzmü bu qadındakı çatışmamazlığı? Özünü lap psix kimi aparır.

Fuad Raminli. Hörmətli dəstə rəisi, məhkuma belə yanaşmaq olmaz. Sizə isə heç yaraşmır. Siz axı bir qədər psixoloq olmalısınız. Gərək ki, o özünü qəribə aparırsa araşdırıb səbəbini tapmalısınız...

Kəmaləxanım. Sizə demişdim axı. Səbəbi sizi sevməyidir, vurulub sizə...

Fuad Raminli. Əgər bir qadın mənə vurulubsa, fərz edək ki, siz mənə vurulmusuz – bu o deməkdirmi ki, siz psixsiniz?

Kəmaləxanım. Əlbəttə yox (*nazlanaraq*), bilirsiniz o məhkumdur..

Fuad Raminli. Yəni sizə olar, məhkuma yox. Məhkum da insandır. Ona görə də nəticədən əvvəl gərək həmişə səbəbi axtarmaq lazımdır. Sizin belə düşüncə tərzinə çox təəssüf edirəm. İrad tutmağa nə var, onu hər kəs bacarır. Gedin, siz də iradlarımı yaxşı-yaxşı düşünün. Vacib iş əmələ gəldiyinə görə tədbirlər planı qalsın sonraya...

Kəmaləxanım pərt halda otağı tərk edir.

III pərdə

I şəkil

Görüş otağı. Arakəsmənin bir tərəfində Mələhət, digər tərəfində Naim dayanıb.

Naim. Niyə bu tərəfə keçmirsən?

Mələhət. Sənə nə lazımdır, niyə gəlmisən?

Naim. Gəlmişəm səni görə.

Mələhət. Çox nahaq yerə... Həbs olunmağım-dan indi xəbər tutmusan?

Naim. Neçə vaxtdı işlə bağlı xaricdə idim. Ona görə gələ bilməmişdim.

Mələhət. Demək, ötən iki ildən çox müddəti xaricdə olmusan? Köhnə vərdisindən əl çəkmirsən. Hələ də yalan danışmağı tərgitməmişən?

Naim. Mələhət, sənin isə hələ də mənə olan hirsin soyumayıb. Necə vardın, elə də qalmısan...

Mələhət. Çıx get, çıx get yenə o sevimli xaricinə, gözlə cəzam qurtaranda gələrsən...

Naim. Mələhət, bu qədər hikkəli olma, qulaq as mənə, imkan ver sözümü deyim...

Mələhət. Mən səni nə görmək istəmirəm, nə də eşitmək belə istəmirəm. Sağ ol...

(Mələhət acıqlı şəkildə dönüb səhnədən çıxır. Onun getməyindən təəssüflənən Naim qəmgin halda səhnəni əks tərəfdən tərk edir.)

III pərdə

II şəkil

Dörd məhkum qadın həyatda ağac altında qoyulan oturacaqda oturub söhbət edirlər.

Vüsalə. Hə, danışın görək eşitdiyiniz xəbərlərdən. Öləndən, qalandan...

Adilə. Ağzını xeyirliyə aç. Ölənimiz yoxdu, heç olmasın da. Allahın yazıq bəndələriyik. Biz elə burada ölü kimi bir şeyik. Məgər bu yaşamaqdır?

Püstə. Ay qız nə olub axı, Allaha şükür. Nəyimiz çatmır. Hökumətin verdiyindən yeyirik, içirik, yatırırıq. Bir kişi ilə yatmırıq da, başqa nəyimiz çatmır...

Samirə. Heç bilirsiniz, bütün zon sevgi içində üzür. Hamısı sevir bir-birini. O gün təzə gələn birisi üçün saçıyıldı idi. Biri deyirdi mən sevirəm onu, o biri deyirdi yox, o mənimdir.

Adilə. Sən niyə hamını qatırsan bu sıraya. Çox olsun sayımızın on-onbeş faizi. On beş faiz hamı deyil ki..

Samirə. Aaz,söz məsəli dedim də. Sən də lap ucuzluğa gedənsən e... Hə, Ayxanımın cibindən yenə sevgi məktubu tapılıb axtarış vaxtı. Budəfə kimə olsa yaxşıdı, zabitə...

Vüsalə. O da dəstə rəisini sevir?

Samirə. Yox, hamı bilir ki, dəstə rəisi “zanit”di. Növbətçi zabit Səmayəyə...

Adilə. Aaa... nə danışırсан? Ay qız o subay deyil, evlidi...

Samirə. Görüntü üçün olan evlilikdəndi. Hə, onu hələ ötən ay gigiyena otağında bir başqa məhkumla sarmaşığı görüblər.

Püstə. Mənim daha sözüüm yoxdu...

Samirə. Səbirə də sex rəisi Soltan üçün şeir deyib gəzir...

Vüsalə. Ona halaldı. Adam vurulanda kişiyə vurular da, yoxsa qadın qadına da sevgili olarmı? Baxarsan, şeirləri ilə axırda onu bişirəcək.

Adilə. Bişirəcək yox, başını yeyəcək. Sorağı gedib çatacaq baş idarəyə, Soltanı da mitilləyəcəklər işdən çölə.

Samirə. Bay... Öküzün yekəsi tövlədə qalıbmış, xəbərin böyüyü az qala yadımızdan çıxmışdı...

Vüsalə. Hansını deyirsən, Sonanın xəstəxanaya getməyin dərdindən özünü dəliliyə vurub həyətdəki hovuzda girməyini deyirsən?

Samirə. Yox, ay qız... Bu gün səhər neçə gündən sonra Mələhətin əri görüşə gəlibmiş. Mələhət də acılayıb qovub görüşdən. Görüşmürəm, vəssalam. O biçarə də suyu süzülə-süzülə qayıdıb geri.

Püstə. Əlbəttə, istəməz. İndi rəis qala-qala, onu istəyəcək?..

Adilə. Allah bilir, bədbəxt oğlu eşidib ki, arvadı rəisə aşiq olub, durub ona görə gəlib, yoxsa bu gün hardan yadına düşüb?

Vüsalə. Ay qız, görən doğrudanmı rəis ona əhəmiyyət vermir? Heç inanılası deyil...

Püstə. Əgər mənə gizlin "xod" eləsəydi, rəis onu narazı qoymazdı. Rəisimiz özünü gözütox aparsa da, deyəsən, heç elə də əfəl və ya mələk deyil. Bilir nəyi harada neçə əldə etmək olar. Amma, belə aləmə car çəkəndən sonra Mələhətə baş qoşacağına inanmıram. Onda gərək rəis də onun ağilda olsun...

Uzaqdan Nəzarətçi xanım onları haraylayır.

Nəzarətçi xanım. Ağacın altındakılar, sizinləyəm, axşam yoxlaması başlayır, meydana gəlin.

Vüsalə. Zalımın qızı imkan verməz ki, bir az sərbəst qalaq. Belədən-elə qovur, elədən-belə qovur. Durun gedək, çarə yoxdu...

Yoxlamayı bildirən uzun zəng səsi eşidilir. Onlar yerlərindən qalxıb meydana tərəf gedirlər.

III pərdə

III şəkil

Rəis otağında oturub. Kəmaləxanım daxil olur.

Kəmaləxanım. Fuad müəllim, siz məni qınayırsız, gördünüzmü bu qadının başı xarabdır. Əri

görüşünə gəlib, “xanım” da (*ada ilə*) açıqlanıb, onu görüşdən qovub...

Fuad Raminli. Kimi deyirsiniz? Nə üçün, niyə görə?

Kəmaləxanım. Mələhəti deyirəm də...

Fuad Raminli. Gedin, göndərin yanıma, görün nə məsələdir?

Kəmaləxanım. Oldu, bu dəqiqə, (*nazla*) başqa sözünüz, göstərişiniz var?

Fuad Raminli. Xanım, olanda deyəcəyəm...

Kəmaləxanım çıxır,

Fuad Raminli. (*arxasınca baxaraq*) Sonra da adamı qınayırlar. Beləsinə necə baş qoşmaya-san?...

Mələhət gəlir.

Mələhət. Gəlmək olar?

Fuad Raminli. Gəl.

Mələhət. Dedilər siz çağırtmısınız.

Fuad Raminli. Hə, mən çağırtmışam. Söhbətim bəlkə uzun çəkdi, əyləş.

Mələhət divarboyu düzülmüş stullardan birinə oturur.

Mələhət. Nə qulluğunuz?

Fuad Raminli. Qulluq üçün çağırmamışam. Bu nə söhbətdi, deyirlər yoldaşını görüşdən qovmusan? Səbəbi nədir?

Mələhət. Səbəbi? Səbəbi onu görmək istəmirəm.

Fuad Raminli. Nədən? Niyə görə? Danış mənə. Sən bilirsən ki, görsəm haqlısan, sənə haqq qazandıracağam.

Mələhət. Necə deyim, adam deyil. Üç il bir evdə yaşadığ mən onun ər olmasını görmədim.

Fuad Raminli. Nə mənada?

Mələhət. Elə hər mənada. Həmişə özünü elə aparırdı ki, guya məni sevir. Əslində isə o məni heç vaxt istəməyib. Ürəyində başqası idi. Sanki, mənimlə kirayə yoldaşı idi. Evliliyə razılışmış iki-miz bir evdə kirayədə yaşayırdıq. İşlərin yarısını mən görürdüm, yarısını da o. Əvvəllər elə bilirdim onun mənə diqqətsizliyi işinin çoxluğundan, qazancının azlığından. Ancaq illər keçdikcə heç nəyin dəyişmədiyini, təkrarlandığını hiss etdim. Evə topa-topa pul gətirəndə bir dəfə soruşmadı, qısqanmadı ki, sən bu pulları hardan və necə qazanırsan. Onda mən qət etdim ki, biz ayrılmalıyıq. Düzünə qalsa, məni tutulmağa o vadar etdi...

Fuad Raminli. Necə vadar etdi?

Mələhət. Sizcə mən hökmümdə yazılan dələduza oxşayıram?

Fuad Raminli. Dələduzun yəni qaşı, gözü fərqli olur?

Mələhət. Dələduz var, anadan gəlmə, xüsusi qabiliyyətli...Sizi necə inandırırım ki, mən dələduz olmamışam, dələduzlar qaldı qıraqda, bu adı mənə qoydular. Mən adicə vasitəçi olmuşam. Mən

kiməm, nə səlahiyyətim var ki, iş düzəldəm. Pul alanlar çöldədi, mən isə həbsxanada cəza çəkirim. Adıma yazılan iddiadan cüzi bir hissəsi mənlikdi, qalanlarını mən yeməmişəm. Məni bu dələduz oyunlarına girməyə vadar edən sizin ər hesab etdiyiniz insandır.

Fuad Raminli. Onu dedin. Bəs necə? Sizə deyirmiş ki, gedin evə pul gətirin.

Mələhət. Xeyr. Mən onu görməmək üçün bəzən evə gəlmək də istəmirdim. Heç soruşurdumu hardan gəlib, hara gedirsən? Xərclədiyini haradan almısan? Açıq aşkar görünürdü ki, maşla bu qədər qazanmaq olmaz. O, ancaq öz musiqisi ilə yaşayırdı, hə, musiqişünas idi. Tamamilə sənətinin xəstəsi idi. Kənardan xoşbəxt görünmə dən də, özümü yalqız, kimsəsiz hiss edirdim. Təsəvvür edirsiniz, nə qədər əzablı idi belə yaşamaq...

Fuad Raminli. Bəs ananız sizinlə maraqlanmırdı?

Mələhət. Anam hələ yaşım tamam olan kimi məni ərə verib rahatlanmışdı. Özü deməsə də, sonra eşitdim qoca bir dula ərə gedib. Bilirdim ki, kefindən getməyib, istəmədim onu təzədən qayğılarımla yükləyəm, evdəki soyuqluğu gizlədim anamdan. Dərdimi özüm çəkməliydim. Onun üçün də başımı qatmaqdan ötrü həmişə əylənmək, vaxtımı xoş keçirtmək istəyirdim. Buna görə isə çoxlu pul lazım idi. Çoxlu pulu tək başına

qazana bilməzdim. Bu məqsədlə çoxlu pul qazananlara vasitəçi olmağa başladım. Daha doğrusu oyuna qoşuldum. Anlayırdım ki, nə vaxtsa oyun dağılanda acı çəkən o vəzifə adamları yox, vasitəçilər olur. Geri qayıtmaq çətin idi. Fikirləşirdim ki, harda qırılır qırılsın. Qırıldı da... Bilirsiniz, siz burda işləməyə başlayan gündən keçmiş rəisdən fərqli olaraq insana isti münasibət göstərməyiniz, narahatlığınız, qayğınız sizi mənim gözümdə xeyli ucaltdı. Həmin rəis manyak idi. Onunku ancaq məhkumları söymək, təhqir etmək, gözü-nün odunu almaq üçün döydürmək, hansında da bir balaca boşluq hiss edən kimi fürsət axtarib çarpayısına çəkmək idi. Vəzifəsindən istifadə edib yetənə yetirdi, yetməyə nə daş atırdı. Zəhləm gedirdi ondan..

Fuad Raminli. Bəlkə, sizə kompliment deməyib, ona görə zəhləniz gedir.

Mələhət. O kobud, suyusuyğun biri idi. Özüm ona baş qoşmadım. Mənim sizin kimi diqqətçil, qürurlu kişilərdən xoşum gəlir.

Fuad Raminli. Sənin uşağın var?

Mələhət. Olmadı...

Fuad Raminli. Neçə il bir yerdə yaşadınız dedin?

Mələhət. Üç il.

Fuad Raminli. Üç il böyük müddət deyil. Cəzanın yarısını çəkmişən. Sən hələ bundan sonra

həyatının gözəl çağlarını yaşayacaqsan...

Mələhət. İnanırsız, neçə illərdir mənim həyatım barədə maraqlanan, belə qayğıkeşliklə danışan adam görməmişdim. Nə qədər insanpərvərsiniz. Buna görə də sizi gördüyüm gündən hamıya dedim ki, mən bu kişiyə aşıq oldum, sevdim onu...

Fuad Raminli. Mənim məhkumlara diqqətim, qayğım borcumdur.

Mələhət. Elə deyil. Sizin kimi vəzifə borcu olan başqa işçilər də var. Bəs niyə onlar da diqqətçil deyil? Məhkuma ikinci növ adam kimi baxırlar. Fikrləşmirlər ki, bir gün özləri də, yaxınları da məhkum ola bilərlər. Bax, bu səbəbdən sizi sevməkdə haqlıyam... Başa düşürəm, bəlkə də mən düzgün etmirəm, ancaq bu məndən asılı deyil, ürəyim günahkardı...

Fuad Raminli. Qulaq as, sən ürəyini düz yola qaytar, yoldaşın sənə laqeyd olubsa, sənin də o sayaq ona soyuqluq etməyin düzgün saymaq olmaz. Hələ ki, onun ailəsi hesab olunursan, rəsmi boşanmamısan. İnsandı, ola bilər, nə etdiyini dərk etməyib. Görüşün, güzəştə gedin, ümid verin, bir də yoxlayın...

Mələhət. Bu adam mənə narahatlıqdan, dərddən başqa bir şey verməyib. Neçə aylardı sizi ürəyimə salandan elə xoşbəxt idim. Həbs olunmağımdan sonra yox olmuşdu. Yenə haradansa gəlib çıxdı, bütün rahatlığımı aldı. İstəmirəm onu

görmək...

Fuad Raminli. Onu mən çağırtmışdım. Xəbər göndərib qınamışdım ki, iki ildən çoxdur niyə gəlib ailənlə maraqlanmırsız?

Mələhət. Siz?!

Fuad Raminli. Bəli. Səni də qınayıram, yaxşı-yaxşı fikirləş. Həyat bir günlük deyil. Onu elə yaşamaq lazımdır ki, sonra peşman olmayasan. Gedə bilərsən...

Mələhət susqun və müttəəssir halda durub otaqdan çıxır. Səhnə dəyişir, o, dəhlizdə Əminə ilə qarşılaşır.

Əminə. Dayan. Nə olub, belə fikirlisən? Bili-rəm haradan gəldiyini... Yoxsa xətrinə dəyib?..

Mələhət. Yox, elə bir şey olmayıb...

Əminə. Onda sənin xətrin istəyəən sözü demə-yib, yəqin buna görə qanın qaralıb. Amma, na-haq yerə. *(Yaxınlaşıb nəfəs-nəfəsə dayanaraq Mələhətin əllərini nəvazişlə əllərinə alır.)* Boşla bu mənasız niyyətini, özünü üzməyini. Dəyməz... Mən kişilərə vurulan qadınları heç cür anlaya bil-mirəm. Bu kişilər sizə saysız-hesabsız dərdlərdən başqa nə verirlər? İşləri düzələnəcəndi, sonra qa-dını əzablara düçar edib atırlar. Hamilə qalırsan, uşaq doğursan, minbir çətinliklərlə böyüdürsən. Axırı nə olur? Naşükür kişilərdən naşükür də öv-ladlar törənir. Böyütdüyün uşaq yaşlaşanda sənə baxmaq istəmir. Sənin sə ömrün qurtarmaq bil-məyəən daimi qayğılarla puç olub gedir... Qəm-

lənmə. *(Onu özünə bərk-bərk sıxaraq dodaqlarından öpür.)* Gəl belə edək. Bacı olaq, rəfiqə olaq, bir-birimizi sevib yaşayaq. Nə özümüzə, nə özgəyə zərərsiz-xətərsiz. Nəyə gərəkdir kişi? Kişisiz də yaşamaq mümkündür. Hə, nə deyirsən, mənimlə razısan?..

Mələhət Əminəni özündən aralayıb heyratla ona baxır.

Əminə. Düzünü deyim, sevirəm səni. Sənin yerişin, qamətin məni dəli edir...

Mələhət. Deyəsən sən heç çöldə də dinc oturan qadın olmamısan. Get özünə ayrısını tap. Mən sən deyənlərdən deyiləm... *(hirsə səhnədən gedir)*

Əminə. *(Mələhətin arxasınca)* Sən ağlızsən...

IV pərdə

Yenə görüş otağı. Bu dəfə Mələhətin anası Cəmilə üzü pəncərəyə oturub qızını gözləyir. Mələhət səssiz addımlarla anası oturan tərəfə daxil olub kürəyini arxadan qucaqlayır.

Mələhət. Ana, qurban olum ayaqlarına gələn yerdə, sən olmasan mən ölərəm, *(kövrəlir)* səndən başqa kimim var mənim...

Cəmilə. Mənim ağlısız balam, bəsdə, ağlama, sil gözünün yaşını. Tək niyə olursan...

Məlahət. Bilirəm kimləri deyəcəksən. Onlar hamısı xoş günün adamlarıdır. Çətin gündə birini də tapmazsan. Mənə arxa duran bir sənsən. Nə yaxşı gəldin. Dedim daha gəlməzsən, o dəfəki sözümdən incimisen...

Cəmilə. İncidim, incimədim, neynim balam-san. Allah qoysa, sənin də balan olanda bilərsən ana olmaq nədir...

Məlahət. Hə, danış görüm, gör neçə aydır görüşürük, nəvar, nə yox. Dost tanış necədir, söhbət eylə.

Cəmilə. Kimi necə görmüşdünsə elə də qalıb. Bir dəyişiklik yoxdur. Sənin vəziyyətin necədir? Qabaqdan soyuqlar gəlir, o bağlamanı görürsən hamısı paltardı. Gətirdim əynin isti olsun.

Məlahət. Ay ana, bu yekəlikdə bağlamanı necə gətirmisen? Yaşlanmısan, niyə özünə bu qədər əziyyət vermişən?

Cəmilə. Ananı incitmək istəməyən qız türməyə düşməzdi...

Məlahət. Nə edim, qismətim beləymiş. Sən narahat olma, bax, rəisimiz hər birimizə qış gəlməmişdən isti paltar payladıb. Geyimimiz, yeməyimiz hamısı qaydasındadır. Çox insan adamdır.

Cəmilə. Yaman tərifləyirsən. Heç gözümlə su içmir bu təriflərdən...

Məlahət. Ana, mən həqiqəti deyirəm.

Cəmilə. Elə mən də həqiqəti bilmək istəyirəm.

Qulağıma bəzi sözlər çatıb. Doğrudurmu sən onun üçün ağılı itirmisən? Düzünü de, aranızda bir yaxınlıq var?

Mələhət. Ana, sən nə danışırsan? O, yaxşı insandır. Onu görmək üçün əldən gedən özüməm, o günahkar deyil. Çox sözlər məni istəməyən adamların qoşmasıdır, paxıllıqdandır. Ana, mənim ondan xoşum gəlir...

Cəmilə. Qızım, birdən o vicdansız sənin cavanlığından istifadə edər. Ona nə var, o paqonlu, sən məhkum. Bu gün burda rəisdi, sabah başqa yerdə. Nə olacaq, sənə olcaq. Adın ləkələnəcək, illər boyu dalınca zurna çalınacaq. Ərin eşitsə elə həmin gün məhkəməyə ərizə verib boşanacaq.

Mələhət. Boşansın da... Mən onu sevmirəm.

Cəmilə. Ay mənim axmaq qızım, eşitdim yanına gəlib görüşməmişən. Gərək görüşünə gələydin. Sən yaxşı ol, qoy pislik ona qalsın. Bir də elə şey etmə. Qaldı ki, rəisinə, mən indi onunla da görüşüb söhbət edərəm.

Mələhət. Ana, qurban olum sənə, ona güldən ağır söz demə. (*Yalvarışla anasını qucaqlayır,*) Yenə deyirəm, onun heç bir günahı yoxdur. Söz-söhbətini yayılmasına ilk növbədə mənəm günahkar. Özün də görəcəksən, o, yaxşı insandır. Mən onu sevirəm...

Cəmilə. Zavallı balam, mənasız sevgi ilə özünü üzürsən. Yaxşı, narahat olma, (*onu öpüb özün-*

dən aralayır) get daha, sağ ol, yenə gələcəyəm...

Ana bala sağollaşıb ayrılırlar. Səhnə fırlanır, rəisin otağı görünür. O, öz yerində oturub telefonla göstərişlər verir.

Fuad Raminli. Eşidirsiz, axşam yoxlamasınadək tapşıracağım işlər yerinə yetirilsin. Məhkumların hamısını qeydə alıb, münasibətini öyrənin. Ümumiləşdirib mənə məruzə edin.

Cəmilə içəri daxil olur.

Cəmilə. Gəlmək olar?

Rəis onu görcək dəstəyi qoyub ayağa qalxır, qarşısına gəlir.

Fuad Raminli. Buyurun, gəlin. *(Sonra əyləşməyə yer göstərir.)* Əyləşin

Cəmilə. Mən Mələhətin anasıyam.

Fuad Raminli. Çox şadam.

Cəmilə. Sizdən bir təvəqqüm var. Baxmayın ki, qızımın 23 yaşı var, o hələ çox cavandır. Ağlı uşaq ağı kimidir. Xahiş edirəm, yalvarıram, ona fikir verməyin, onu yoldan çıxarmayın. Onu yoldan çıxarsanız, bilin ki, xeyir tapmayacaqsınız. Mən qızımı rüsvay etməyinizi, sizə heç cür bağışlamaram...

Fuad Raminli. Xanım, siz nə danışırırsız? Danışığınızın fərqi nədir? Eyib deyilmi mənim baramda belə şeylər düşünürsüz? Mənim evim, ailəm var. Mələhət mənim qızım yaşındadır. Elə bir şey olsa məni burda heç işləməyə qoyarlarmı?

Amma mən o qızı da başa düşürəm. Atasız böyüyüb, qardaşı evi atıb gedib, yox kimidir. Yoldaşı özünə uyğun olmayan başqa bir dünyanın adamıdır. Uşağı da yox. Onun xəyalları hamısı tənhalıqdan gəlir. Ona kömək etmək, həyan olmaq lazımdır. Yoldaşı ilə barışdırmaq lazımdır. Siz isə görüşünə aylarla gəlmirsiniz. Bəzən isə altı aydan bir gəlirsiniz. Heç bir insan nə cinayət törətməkdən, nə də həbs edilməkdən sığortalanmayıb. Həyatdır, olur. Xüsusilə, həbs edilən qadın olarsa, onu unutmaq, taleyin ümidinə buraxmaq hansı insafdandır? Söhbət təkcə sizdən getmir. Siz analar həmişə olmasa da, bayram-bayrama gəlirsiniz. Qalan doğmalar, qohumlar isə qadın həbsə düşən kimi yadlaşrlar, üzlərini döndərirlər... Əgər bir qadın həyatında səhv edibsə, yıxılıbsa, onu ayağa qaldırmaq, kömək olmaq qeyrətsizlikmidir..? Elə bilirsiniz Mələhətin belə vəziyyətə düşməsində sizin günahınız azdır?

Cəmilə. Cənab rəis, tək qadınam, ancaq dolanıran, tez-tez gəlməyə imkanım yoxdur, dolanışığı çatdıra bilmirəm...

Fuad Raminli. Bəhanədir, onun burada heç nəyə ehtiyacı yoxdur, təkcə mənəvi dayaq olası ünsiyyətdən savayı. Yəqin elə o imkansızlığa görə qızı on səkkiz yaşına çatan kimi başınızdən etmək üçün sevmədiyini birinə ərə vermişiniz. Sonra da illərlə itirib axtarmamısınız ki, görüm yoldaşı ilə

necə yaşayır? Yola gedir, ya getmir, nədir onları bir-birindən soyudan? Maraqlanmadınız ki, nəticədə qızınız dələduz adı aldı. Tək qadın deyilsiz, bildiyimə görə ərə gedibsiz. İndi də gəlmisiz qızınızı məndən qorumağa....

Cəmilə. Cənab rəis, səhvlərimi anlatdığınızı üçün sizə minnətdaram... İnsan həyatı boyu etdiyi səhvləri öyrənə-öyrənə yaşayır. Göz gördüyündən qorxar. Sizə yaxın rəfiqəmin başına gələnləri söyləyəcəyəm. O da cavanlığında törətdiyi kiçik bir əmələ görə cəza almışdı. Bir-neçə il ailəli olsa da uşağı olmamışdı. Həbs olunandan sonra yoldaşı onu boşadı. Cəzası yüngül olduğundan onu içəridə çox saxlamayıb, cəzasının qalanını çöldə - kalon məntəqədə nəzarət altında məcburi işə çıxartdılar. Burada ona xidmətə təzə başlayan cavan bir zabit nəzarət edirdi. Bir müddət sonra, günlərin bir günü bu zabit kefinin xoş vaxtında qadını onunla yatağa girməyə vadar edir. Zabitin yaşca dörd il kiçikliyinə baxmaraq ondan xoşu gəldiyi üçün qadın etiraz etmir. Bu gizlin əlaqə bir-neçə dəfə baş verir. Qadının cəza vaxtı bitir, ayrılırlar. Altı ay sonra qadının qızı olur...

Fuad Raminli. Bəs zabitin qızının olmasından xəbəri olmur?

Cəmilə. Xeyr. Çünki, onların arasında əsil sevgi yaşanmamışdı, bilsə də heç nə dəyişməyəcək-

di. Bilməyinin bir xeyri, əhəmiyyəti olmayacaqdı. Zabit həyatının, karyerasının korlanmaması üçün uşağı boynuna götürməyəcəkdi. Qadının isə bu uşaq ilki olduğu üçün onu tək böyütməyə razı idi.

Fuad Raminli. Ötən illərdə buna oxşar hadisə baş vermişdi, sonda zabit aliment ödəməyə məcbur olmuşdu. Maraqlıdır, sonra nə oldu?

Cəmilə. Sonra başqa ərə getdi, bir oğlu da oldu. Uşaqlar yuxarı siniflərdə oxuyanda əri rəhmətə getdi. Vəziyyəyi ağırlaşdı. Bu səbəbdən qızını erkən ərə verdi, oğlu baş götürüb xaricə getdi, özü də tək qalmamaq üçün bir yaşlı dul kişiylə təzədən ərə getdi.

Fuad Raminli. İndi danışdıqlarının məğzi nədir?

Cəmilə. Məğzi odu ki, indi qızı həbs olunub. İstəmir ki, qızı da onun yaşadığı həyatı təkrarlasın. Bildinmi, ay "Fuadik..."

Fuad Raminli. (özünü itirir) Dayan, dayan, xatırladım səni, sən Cəmiləsən...

Cəmilə. Bəli, danışdıqlarım da öz başıma gələnlərdi...

Fuad Raminli. Zabit mənəm..?

(Cəmilə dinməyib başı ilə təsdiqləyir.)

Fuad Raminli. (son dərəcə heyratla) Dediyyindən belə çıxır ki, Mələhət mənim qızımdı..? Yox, ola bilməz. (kimsənin eşitməməsi üçün qapıya tərəf boy-

lanır) Heç vaxt inanmaram...

Cəmilə. Əlbəttə, nə vaxtsa məhkum olmuş qadıncından məhkum qızının varlığı sənə heç cürə sərf etməz. Həqiqəti mütləq danmalısən, başqa yolun varmı? Etiraf üçün hardadır səndə o böyük cəsərət... İstəyirsən inan, istəmirsən inanma, mənim üçün fərqi yoxdur. Qorxaq, qorxudan sarını da udma... Bu sirr elə burda da qalacaq, kimsə bilməyəcək, narahat olma. İstədim gec də olsa biləsən... Mən qızı yoldaşı ilə çalışıb barışdıracağam, sən də kömək et. Yaxşımı? Hələlik...

(Həyəcədən qurtula bilməyən rəis qımıldanmadan susur. Cəmilə yerindən qalxıb gedir.)

Fuad Raminli. *(üziüntüdən əlləri ilə üzünü örtüb öz-özünə düşünür)* İndi mən nə edim? Cəmilə düz deyir, mən onu sevməmişdim, aramızda adi əyləncə olmuşdu. Mələhət bilsə həyata, insanlara baxışları dəyişməzmi? Əgər etiraf etsəm, bu sirr hamıya yayılsa cavanlıq səhvimə görə kimsə məni başa düşəcəkmi, bağışlayacaqmı? Mənə bu ziyanlı həqiqət gərəkdirmi..?

V pərdə I şəkil

Yaşayış sahəsinin həyatında sakit bir guşədə Vüsalə və Püstə qarşı-qarşıya oturub nərd oynayırlar.

Püstə. Sən niyə belə zəif oynayırısan? Heç zər atmağı da bacarmırsan. Yoxsa xətrinə dəyən olub, gözümə xoş görünmürsən. Bəlkə nasazlamısan?

Vüsalə. Yox, salamatlıqdır, heç kim də xətrimə dəyməyib. Ürəyim sıxılır bir az. Deyirəm lənətə gələydi o gün, necə ki gəldi qoşuldum dələduzlara, axırım da bu... Yaman darıxmışam uşaqlarım üçün, gətirən də yoxdur görüşəm. Deyirlər e, burnumun ucu göynəyir, lap eləyəm...

Püstə. Bacı, qismətdən qaçmaq olmaz. Səni bura dələduzlar saldı, bəs mən? Mən ki özüm öz ayağımla gəldim, Bezdim döyülüb söyülməkdən, alçalmaqdan. Yatan yerdə vicdansızın işini bitirdim, vəssalam... Darıxma, pis günün ömrü az olar. Vaxt gələcək böyüyəcəklər, səni heç xatırlamayacaqlar. Əzabkeş həmişə ana yazıq olur. Eh, səninlə oynamaq ləzzət eyləmir, uduzursan.

Vüsalə. Neynim, uduzmaq mənim qismətimdi. Nədə bəxtim oldu ki, zərdə də bəxtim olsun....

Adilə və Samirə onların yanına gəlirlər.

Adilə. (*Nəzarətçi xanımı yamsılayaraq*) Kim sizə icazə verib qumar oynayasız, hay? Tez eləyin, yığışdırın. (*Gülüşürlər*)

Vüsalə. Yaxşı, bildik sancını. Gəl otur yerimdə sən oyna, mənim həvəsim yoxdur.

Yerlərini dəyişdirirlər.

Vüsalə. Sən bilərsən (*Samirədən soruşur*) səhər

klubun qarşısındakı qələbəliyin səbəbi nə idi? Yenə saçlaşan vardı?

Samirə. Yox, ay qız. Kəpənəyin dostları idi, başına yığışmışdılar, halına ağlaşdırdılar...

Adilə. Nə olmuşdu axı Kəpənəyə?

Samirə. Hələ heç nə. Cəzası qurtarmağına az qalıb, dərd edir ki, çölə çıxıb harada qalacağam, kim mənə iş verəcək? Bəxtəvərin qızı dörd dəfədir tutulur, on iki ildir türmədədir. Ata-ana ölüb, bacı-qardaş onu atıb, saxlayası adamı yox, qalası yeri yox..

Vüsalə. Ay Allah, sən saxla adamı o gündən... Mən yalvarıram ki, azadlığa bir gün tez çıxım, o da yalvarır ki, azadlığa çıxmasın...

Püstə. Problem deyil. Çıxar, dübarə kiçik bir cinayət eylər, uzağı bir həftəyə yenə qayıdar öz yerinə. Olar beşinci "xodka".

(Mələhət onlardan xəbərsiz səhnəyə daxil olur, dinməzəcə kənarında söhbətə qulaq asır.)

Samirə. Hə, sən lağ eylə... Lağ edəcəyiniz günlər qabaqdadı. Bir də gördün tezliklə bir "stilyaqa" balqabağın birisini bura rəis göndəriblər. Onda baxaram halınıza...

Vüsalə. Öz rəisimizə nə gəlib gül kimi rəisimiz var, bəstəboy olanda nə olar. Ölürsən görüntüdə, vid-fasondan ötrü. Bizə "stilyaqa" balqabaq-filan gərək deyil.

Samirə. Eh, fil qulağında yatmışız, xəbəriniz

yoxdu? Rəis ərizə yazıb iş yerini dəyişir. *(Hamısı təəccüblənir.)*

Adilə. Doğrudan? Niyə? Kimdən eşitdin?

Samirə. Kəmaləxanım nəzarətçi rəfiqəsinə yana-yana ah-vahla danışanda eşitdim. Yazığa Məlahət imkan verir ki, işləsin.? Dünyaya car çəkib ki, sevirəm onu. O biçarə də yəqin adının ləkələnməməsi üçün onun əlindən baş götürüb gedir.

Məlahət. Yox, düz demirsiz, elə deyil, ola bilməz... *(eşitdiklərindən təsirlənib hönkürür, gözləri yaşlı yeyin addımlarla səhnəni tərk edir.)*

Samirə. Vaxsey, bu burda imiş, səsini çıxartmayıb, bayaqdan biz danışanları dinləyirmiş...

Püstə. İndi qaçaraq gedəcək düz rəisin otağına.

Vüsalə. Qızlar, deyirəm görəsən, niyə bizə qadın rəis göndərmirlər? Əksərən rəisimiz kişi olur?

Adilə. Qadın olsa nə dəyişəcək ki? Kişini "baz" ediriksə, qadını da edəcəyik "lezbiyan". Lezbiyandansa elə baz hörmətlidir.... *(Gülüşürlər)*

Bu anda səhnədə Nəzarətçi xanım görünür.

Nəzarətçi xanım. Kim sizə icazə verib qumar oynayasız, hay? Tez eləyin, yığışdırın.

Adilə. *(o biri yoldaşlarına pıçıltı ilə)* Gördüz, mən sizə demədim...

Püstə. Bu dəqiqə yığışdırırıq, darıxma, yığışdırırıq...

Nəzarətçi xanım. Yiğışdırın, hamınız kluba gedin. Kəmaləxanım xanım tapşırıb ki, keçiriləcək tədbirdə hamının iştirakı vacibdir.

Nəzarətçi xanım məhkumları qarşısına qatıb aparır.

V pərdə

II şəkil

Mələhət rəisin otağına gedən dəhlizdə Kəmaləxanım ilə rastlaşır.

Kəmaləxanım. Yenə hara gedirsən? Nə istəyirsən bu kişidən? Kabinetini döndərmisən su başına. Düzünü bilmək istəyirsən, o, səni yox, məni sevir... İmkan verəcəksən işləsin? Yazıq ərizəsini yazıb sənin əlindən baş götürüb gedəcək burdan...

Mələhət kədərlənsə də acığından ona məhəl qoymadan yoluna davam edir.

Kəmaləxanım. *(arxasınca)* Həyasız...

Rəisin otağı. Mələhət həyəcanla otağa daxil olur. Kitab rəfinin qarşısında dayanmış Fuad Raminliyə yaxınlaşır.

Mələhət. Hamı danışır, eşitdiyim doğrumu?

Fuad Raminli. Nə eşitmisən?

Mələhət. Deyirlər işinizi dəyişmək üçün ərizə yazmısınız. Doğrumu? Demək bizdən gedirsiniz, mənə görə burdan qaçırırsız. Güman ki, sizə olan

sevgimin sorağı yuxarılara çatıb. Ola bilsin ki, ailənizə də çatdırıblar. Siz haqlısınız. Bir məhkum qadından ötrü dəyərimi ki, xidmətdə nüfuzunu itirəsən, evdə ailənlə soyuqlaşasan. Bütün bunların hamısının günahkarı mənəm. Mən... (*kövrəlir, gözləri yaşarır*)

Fuad Raminli. Mələhət, qızım (*həyəcanlanır*), özünü ələ al, bir hövsələn olsun, indi izah edə-rəm...

Mələhət. Mən günahkaram... (*qarşısında diz üstə çökür*) Bağışla məni... Mən daha bu otağa gəlməyəcəyəm, heç yerdə adınızı dilimə gətirməyəcəyəm. Hamıya sizi sevmədiyimi deyəcəyəm. Deyəcəyəm ki, yalan idi, boş bir söz, zarafat idi... Ancaq bir xahişim var. Siz başqa yerə getməyin. Qalın burda. Heç olmasa mən cəzamı çəkib qurtarana qədər. Qalın, nə olar, yalvarıram sizə... (*ağ-layır*)

Fuad Raminli. (*yaxınlaşıb, nəvazişlə qolundan tutub ayağa qaldırır*) Dur ayağa, belə etmə. Elə deyil, mənim işimi dəyişməyi nazirlikdən göstəriş veriblər. Bizim işimiz belədir, daimi deyil. Tez-tez yerimiz dəyişilir, hara vacibdi, ora göndərilirlər.

Mələhət. Siz getsəniz mən tək qalacağam, bu kalonda, dünyada tək, tənha...Siz getməyin, getsəniz yerinizə bir başqasını göndərəcəklər, o da nə ağılda olacaq, Allah bilir. Gələn heç vaxt sizin yerinizi verməyəcək, məhkumlara sizin kimi diq-

qətli, qayğikeş yanaşmayacaq, sizin səviyyənizdə olmayacaq. Deyin ki, hələ burda görüləsi işlər çoxdu, getməyin...

Fuad Raminli. Sən narahat olma. Sən tək qalmayacaqsan. Elə bu gün ananla yoldaşın birlikdə görüşünə gələcəklər. Onların da sənə ehtiyacları var. Sən gəl xəyalla yox, həyata ayıq gözlə bax. Barış yoldaşınla. Unut, yaddan çıxar bu xəyallarını... Mənim qızımın 18 yaşı var. Bir az erkən evlənsəydim, bəlkə də səninlə yaşıd olardı. Fərqi yoxdur, elə sən də mənim qızımsan... *(həyəcanından səsi titrəyir)* Sənin ömrün hələ irəlidedir, gələcəyin var. Yaxınlarda məhkəməyə ərizə yazarsan cəzanı yüngülləşdirər, evinə qayıdarsan, ana olarsan, uşaq böyüdərsən... Hə, o zaman mənim haqlı olduğuma inanacaqsan...

Bu anda rəisin telefonuna zəng gəlir. Dəstəyi götürən Fuad Raminli ciddi görkəm alır, əli ilə işarə edir ki, "yuxarıdan" zəng vurublar.

Fuad Raminli. Bəli... Aydındı... Oldu... Elə indi gəlirəm. *(Dəstəyi yerinə qoyur.)* Görürsən ki, çağırırlar, tələb edirlər. Gərək gedəm. Sən də get, görüşə hazırlaş. Həyatın acılarına, sınaqlarına dözümlü ol. Sən xoşbəxt olmağa layiqsən...

Mələhət göz yaşını silə-silə çarəsiz halda qapıya tərəf gedir. Bir-neçə addımdan sonra rəisə tərəf dönür.

Mələhət. *(kövrək səslə)* Xeyr, mən sizi heç zaman unutmayacağam. Mənə həyatı sevdiren bir insan

kimi siz mənim daim qəlbimdə olacaqsız... Daim qəlbimdə... Heyif ki, qaçırsız... (*Boynunu bükərək, üzgün səhnədən çıxır*)

Fuad Raminli. (*arxasınca*) Eh., zavallım, boynu bükük həbsxana bənövşəsi... Hara getsəm də olanlardan, gerçəklərdən qaçmaq mümkünmü? Həyat., həyat... Səni anlamaq çətindir... Dünyada günahsız insan olmadığı kimi görəsən, əməllərindəki həqiqətlərdən qaçan, vicdanından gizlənə bilən adam varmı..?

Onun da gözləri dolur. Yerinə əyləşib telefonun aramsız zənginə əhəmiyyət vermədən fikrə dalır. Səslənən lirik musiqinin fonunda pərdə enir.

Son

01.2013

“Üzdənirəq”lərin hamısı homoseksual deyil” - MÜSAHİBƏ

Yazıçı-ədlıyyə mayoru danışır
LAYİHƏ: “MƏHBƏSDƏKİ KİTAB”

Kulis.az saytının suallarını ədlıyyə mayoru,
yazıçı Rövşən Yerfi cavablandırır.

- Həbsxana mövzusu və bu mövzuda yazan
yazıçılar haqda danışın...

- Həbsxana mövzusu sovet dövründə qadağan olunmuşdu. Bu mövzuda yazmağa icazə verilmirdi. Qadağa SSRİ-nin süqutundan sonra götürüldü. 1992-ci ildə Çingiz Ələkbərzadənin “Zindan” romanı və Qənimət Əlisaoğlunun “Lənət qapısı” sənədli romanları işıq üzü gördü. Daha sonra Oqtay Əhmədov “Cəhənnəm yolu” və “Volqodon əsirləri”ni yazdı. Onlar həbsxanada başlarına gələnləri qələmə alıblar. 90-ci illərin ortalarında “oğru dünyası”ndan bəhs edən kitablar buraxıldı. Bu kitablar kimisə mədh etmək üçün yazılırdı və daha çox satış üçün nəzərdə tutulmuşdu. Artıq həmin kitablar unudulub. Son dövrlərdə həbsxana mövzusunda Faiq Balabəylinin “Lənətlənmiş həyat” povesti, Əyyub Qiyasın “Zindan həyatından şeirlər” əsərləri çap olunub.

- Sizi adını çəkdiyiniz yazıçılardan fərqləndirən nədir?

- Adlarını sadaladığım müəlliflərdən əsas fərqim odur ki, yazdıqlarımı Penitensiar Xidmətin əməkdaşı olaraq qələmə almışam. Penitensiar Xidmətdə işləmiş yeganə yazıçı hələ ki mənəm. Xidmətə başlayandan bir il sonra gördüklərimi yazmağa başladım. Uzun müddət yazdıqlarımı üzə çıxarmağa çəkindim. Düşünürdüm ki, mənə oturdugum budağı kəsməkdə ittiham edəcəklər. Həbsxana həyatından bəhs edən “Üzdənirəq ada” adlı ilk kitabım 2004-cü ildə çap olundu. Etiraf edirəm ki, qorxumdan soyadımı gizlətdim, təxəllüs götürdüm. Bizim idarədə kitab oxumağa hövsələsi olan işçilərin sayı bir əlin barmaqlarının sayı qədər idi. Elə indi də təqribən o qədər olar. Kitabımı onlara çəkinə-çəkinə verdim ki, oxuyub fikirlərini bildirsinlər. Onlar oxuyandan sonra kitabı nə təriflədilər, nə də tənqid etdilər. Belə desək əhəmiyyət vermədilər. Bundan sonra ürəkləndim ki, yazdıqlarımda qorxulu bir şey yox imiş. Yazdığım povestləri 2008-ci ildə, keçmiş rəhbərliyə diskdə təqdim etdim. Həm də raport yazıb, xahiş etdim ki, yazılarımın kitab halında çapına kömək etsinlər. Bir ay sonra daha yaxşı yazmağı və əlaqədar təşkilatlara müraciət etməyi tövsiyyə edən cavab məktubu gəldi...

- İndiki rəhbərliyə necə, müraciət etməsi-nizmi?

- Yeni rəhbərliyə müraciət etmədim. Düşündüm ki, heç bir faydası olmayacaq. Bu ilin əvvəllərində isə pensiya vaxtına 8 il qalmasına baxmayaraq işdən çıxmaq üçün ərizə yazdım. Ehtiyatlandırdım ki, işdən çıxmağıma mane olurlar, ona görə bir neçə səbəb göstərmişdim. Səbəblərdən biri belə idi ki, yaradıcılıqla məşğul olmaq istəyirəm. Çağırıb soruşan olmadı ki, 17 ildir zabitsən, niyə işdən çıxırsan və nə yazırsan? Səya salan olmadı. Ümumiyyətlə, Penitensiar Xidmətdə ədəbiyyata münasibət aşağı səviyyədədir. Yazıçılıq sənətini mənasız bir iş hesab edirlər. Doğrudur, cəzaçəkmə müəssisələrində ildə iki-üç yazar dəvət edib bir neçə tədbir keçirirlər, məhkumların şeirlərindən ibarət almanaxlar tərtib edirlər. Amma bütün bunlar sadəcə görüntü, hesabat naminə edilir. Qıssası burada kadrlara başqa "meyarlarla" nəzər yetirirlər...

- Cəzaçəkmə müəssisələrində daha çox hansı mövzuda olan kitablar oxunur və dustaqların ədəbiyyata marağı varmı?

- Cəzaçəkmə müəssisələrində əvvəllər kitabxanaların vəziyyəti qənaətbəxş deyildi. Həbsxanaların kitabxanalarına son illərdə hökumət xətti ilə latın qrafikasında nəşr olunmuş Azərbaycan və dünya klassiklərinin əsərləri gətirilib. Cəzaçəkmə müəssisəsində kitab oxuyan məhkumların sayı çox

azdır. Oxuyan dustaqlar da əsasən ali təhsilli insanlardır. Xüsusilə klassikləri, dünya ədəbiyyatından tərcümələri oxuyurlar. Orta təhsillilər oxumağa meyl etmirlər.

- Avtoritetlər, “oğru dünyası” haqda yazılan kitablar həbsxanadakı kitabxanalarda varmı?

- Belə kitabların ora gətirilməsinə icazə verilmir. Həmin kitablar ancaq əldən-ələ ötürülməklə həbsxanalara yol tapır. Sonuncu iş yerimdəki kitabxanaya beş kitabımı bağışladım. İki kitabım necə oldusa yoxa çıxdı. Kitablarımı nəzarətçilər daha çox oxuyurdu. Sonradan öyrəndim ki, kitablarımı oxumaq üçün böyük növbə varmış. Öz həyatlarından bəhs edilirdi deyə maraqlanırdılar. Yazdıqlarımı məhkumların hamısı oxumaq istəyirdi. Mən çox təəssüf edirəm ki, “Qadın düşərgəsi” adlı kitabımın çap olunmağından iki ildən çox vaxt keçsə də qadın cəza evində məhkumluq həyatı yaşayanların bu kitabdan hələ də xəbərləri yoxdur.

- Cəzaçəkmə müəsisələrinin rəisləri, onların köməkçiləri kitab oxuyurdularmı?

- Kitab oxumağa marağı olan daha çox nəzarətçilər idi. Doğrusu, rəis və onun köməkçilərinin işi çox olur, kitab oxumağa vaxt tapmırlar. Yazıçılığımdan mənə qalan bircə o oldu ki, iş yoldaşlarım arasında adımlı “kitab yazan” qoydular (gülür).

- “Üzdəniraq ada” əsərinizdə həbsxanada hörməti olmayan təbəqədən bəhs etmişiniz.

“Üzdəniraq” sözünün mənası bir çox hallarda yanlış başa düşülür. İstərdim “üzdəniraqlar”, “sanitarlar” barəsində bir qədər dəqiq izah verəsiniz...

- “Üzdəniraq ada” romanında bu barədə ətraflı yazmışam. Ancaq o romanda yazı bilmədiyim məsələlər də var ki, bu yaxınlarda çap olunacaq təkrar nəşrdə o məqamlar olacaq. “Üzdəniraq”ların hamısı homoseksual deyil. “Üzdəniraq” təbəqəsinə homoseksuallar da, “oğru dünyasının” cəzasını alıb, “sındırılan” insanlar da aid edilir. Onların “barak”ları, hamamları, yeməxanaları və karsərləri ayrı olur. Ümumi yataqxanalarda qapının girişində yatırlar. Sıra düzülüşündə də axırını sırada dururlar. Onlara əl verib görüşmək də yaxşı sayılır. Bir sözlə, tam təcrid olunurlar. “Sanitar” sözü isə “üzdəniraq” sözündən daha mədəni səslənir, bu səbəbdən də həmin ifadədən istifadə edilir. Həm də təmizlik məsələlərində onların əməyindən istifadə olunur. Bu əsərdə təkəcə fiziki deyil, mənəvi üzdəniraqlardan, məhkuma, əməkdaşa fərq qoymadan onların insana yaraşmayan əməllərindən danışılır. Bu romanımdan başqa “Residivist” və “Qadın düşərqəsi” adlı povestlərim də həbsxana mövzusunda.

- Həbsxana mövzusunda başqa hansı mövzularda yazırsınız?

- Yaradıcılığım təkəcə həbsxana mövzusu üzə-

rində qurulmayıb. Bir roman, iki povest və dörd hekayəm həbsxana mövzusunda aiddir. Hələ ki, həbsxana mövzusunda işləməkdə davam edirəm. Həbsxana mövzusunda başqa müasir qadının problemləri haqqında yazmağı xoşlayıram. Ədəbiyyatda qadın mövzusu çox böyük mövzudur. Burada sevgi, sədaqət, xəyanət – bütün hisslər var. Qadını xoşbəxt olmayan cəmiyyət heç zaman tərəqqiyə nail ola bilməz. Hələlik qadın mövzusunda “Sel” və “Günahsız qatil” povestlərini yazmışam. Şübhəsiz, bu mövzunun da davamı olacaq.

21.09.2012

Kitabın içindəkilər

QANUNDA OLMAYAN “DÖVLƏT”	3
RUZİ	29
KƏTİL MƏSULİYYƏTİ.....	38
YAŞILIMTIL	45
DİONİSİNİN KÖMƏYİ	50
HƏBSXANA BƏNÖVŞƏSİ	55
MÜSAHİBƏ	90

Yığılmağa verilib: 25.09.2013 Çapa imzalanıb: 10.10.2013

Format: 70x90 1/32. F.ç.v 6

Sayı: 300

«OL» MMC

AZ 1009, Bakı, Azərbaycan, M.İbrahimov 43.